

Nordplus Adult 2018 (07/2018 - 06/2020)
(NPAD-2018/10114)

Project „Sustainability know-how for
SMEs in rural tourism strengthening the
link between adult learning and working
life in rural SME sector”

KESKKONNASÕBRALIKE MAATURISMITEENUSTE LOOMINE VÄIKESTES ETTEVÕTETES

KÄSIRAAMAT

Sisukord

1. Jätkusuutlik keskkonnasõbralik turism	4
1.1. Jätkusuutliku / säästva turismi ajaloo. Jätkusuutlik / kestlik areng ja keskkonnasõbralik turism	5
1.2. Ülemaailmne turismieetika koodeks.....	7
2. Jätkusuutliku maaturismiettevõtluse vormid. Näiteid parimatest praktikatest	10
2.1. Majutusteenus, seminari- ja peoteenindus	11
2.2. Toitlustusteenused (kohalik toit, mahetoit)	15
2.3. Aktiivse puhkuse teenused (aktiivsed tegevused, matkakorraldus, varustuse rendi teenused, loodusretkede juhtimine jm).....	19
2.4. Avatud talud.....	22
2.5. Puhkekülad, puhkelaagrid, sh autokaravanide platsid ja kämpingud.....	24
3. Ressursside jätkusuutlik / kokkuhoidlik kasutamine. Näiteid parimatest praktikatest	26
3.1. Energia säästmine ja tootmine	27
3.2. Veetarbimine ja kokkuhoid.....	28
3.3. Jäätmemajandus	28
3.4. Keskkonnasõbralikud pesuvahendid ja puhastusained	29
3.5. Ohtlike ainete käsitlemine	30
3.6. Toit ja toitlustusteenused	30
3.7. Keskkonnasõbralike materjalide kasutamine ehituses ja sisekujunduses	30
3.8. Ökosüsteemi teenused ja bioloogiline mitmekesisus.....	30
4. Kuidas arendada koostööd ja kasutada tugevate tegijate häid kogemusi. Näiteid parimatest praktikatest.....	32
5. Turundus ja kommunikatsioon. Näiteid parimatest praktikatest	36
5.1. Ühisturundus. Asjalised.....	37
5.2. Turunduskanalid	38
5.3. Sihtrühmad.....	40
5.4. "Roheline" turundussõnum. Vastutustundlik turundus	44
6. Majandus – Kuidas saavutada, et keskkonnasõbralik / vastutustundlik ettevõtlus oleks ka rahaliselt jätkusuutlik. Näiteid parimatest praktikatest	45

7. Kasulikke tööriistu ja nõuandeid keskkonnasõbralike maaturismiteenuste arendamiseks. Näiteid parimatest praktikatest.....	48
7.1. Turismi ökomärgised	49
7.2. Looduskaitsealad	55
7.3. UNESCO nimekirjad	56
7.4. Jätkusuutlikud / rohelised sihtkohad (piirkonnad)	58
Kokkuvõte	62
Kasutatud allikad.....	63

1.

**Jätkusuutlik
keskkonnasõbralik turism**

1.1. Jätkusuutliku / säästva turismi ajaloost. Jätkusuutlik / kestlik areng ja keskkonnasõbralik turism

Turism on üks maailma suurimaid majandusharusid ja tööandja, aga kahjuks ka üks maailma suurimaid ressursside raiskajaid ja keskkonnaprobleemide tekitajaid. Et turismi arendamine ja turismiteenuste kasutamine oleks võimalik ka tulevikus, on vajalik kõikide inimeste, sh sihtkoha arendajate, turismiettevõtjate ja -töötajate, turistide ja kohalike elanike teadlikkuse suurendamine jätkusuutliku arengu vajalikkusest ja võimalustest.

Räätsamatk Foto Aivar Ruukel

Turism ei sisalda pelgalt külastajate võõrustamist, see tegevusvaldkond aitab kaasa ka Eestimaa inimeste elukeskkonna ja elujärje parandamisele ning Eesti looduse heale majandamisele.

Jätkusuutlik areng ehk säästev areng ehk säästev arendamine ehk tasakaalustatud areng ehk kestlikkus on mõiste, mida määratletakse kui arenguteed, mis rahuldab praeguse põlvkonna vajadusi ja püüdlusi, seadmata seejuures ohtu tulevaste põlvkondade samalaadseid huve. Mõiste võttis kasutusele ÜRO Peaassamblee Keskkonna- ja Arengukomisjon (tuntud ka kui Brundtland'i komisjon), kelle 1987.aasta aruandes "Meie ühine tulevik" seda terminit selgitati.

Rio de Janeiro maailma-konverentsil 1992.aastal võeti vastu maailma arenguvisionid kuni aastani 2030, dokument kannab nimetust Agenda 21. See on ÜRO poolt algatatud maailma jätkusuutliku arengu programm, kus on toodud tegevused, mida 21.sajandil järgida nii globaalsel, riiklikul kui ka kohalikul tasandil.

Eesti Säästva arengu seadus on vastu võetud 1995.aastal.

Maaailma jätkusuutlikkuse programmist Agenda 21 tulenevalt võeti 2005.aastal Eesti Riigikogu poolt vastu Eesti riikliku arengu strateegia aastani 2030, mis on tuntud lühendatud nimetuse SE 21 all. Eesti Agenda 21 on Eestis riiklikul tasandil elluviidav tegevusprogramm, mille eesmärgiks on ühendada globaalsest konkurentsist tulenevad edukuse nõuded säästva arengu põhimõtete ja Eesti traditsiooniliste väärtuste säilitamisega.

Jätkusuutliku turismi all mõistetakse kogu turismimajanduse korraldamist selliselt, et ka järeltulevatel põlvkondadel oleks vähemalt samad head võimalused (puhas keskkond) nii puhkuste nautimiseks kui turismiteenuste loomiseks ja sellest elatumiseks kui praegu tegutsevatel inimestel. Jätkusuutlikkus hõlmab kogu turismimajandust, see ei seostu ainult konkreetse turismivormi või -tootega, vaid tegemist on nii turistide kui reisikorraldajate hoiakutega. Seega võib öelda, et **jätkusuutlik turism on nii reisipiirkonna elanike kui turistide vajaduste rahuldamine alalhoidlikult, et samasugused turismivõimalused säiliks ka tulevikus.** Jätkusuutlik turism on ökoloogiliselt sõbralik, sotsiaalselt vastutustundlik ja majanduslikult tulus.

Kasutusel on ka mõiste *roheline turism*, mis tähendab keskkonnateadlikku, vastutustundlikku turismialast tegevust.

1.2. Ülemaailmne turismieetika koodeks

Sellise turismi kirjeldamiseks, mis vähendab negatiivseid ja suurendab positiivseid mõjusid, kasutatakse väljendit eetilise turism. 1. oktoobril 1999.a. on Maailma Turismiorganisatsiooni (WTO) Peaassamblee 13. istungjärgul Santiagos vastu võetud Ülemaailmne turismieetika koodeks, milles käsitletakse turismi kui tasakaalustatud arengu tegurit. Selles märgitakse, et turismi tuleb arendada keskkonnahoidlikult, et tänasega võrdsed võimalused jääksid ka tulevastele põlvkondadele. Soodustada tuleb turismisuundi, mis säästavad loodusressursse,

Villa Hanson puhkemaja

eriti vett ja energiat, jätavad võimalikult vähe jäätmeid. Turismivoogusid tuleb ajas ja ruumis hajutada, et vähendada koormust keskkonnale ning soodustada kohaliku turismimajanduse ja ettevõtluse tulusust. Turismi infrastruktuuri kavandades tuleb lähtuda ökosüsteemide looduslikust tasakaalust ja haruldaste liikide kaitsmisest, kinni pidada kehtestatud piirangutest, eriti tundlikel aladel - kõrbes, kõrgmäestikes, rannikualadel, saartel, vihmametsades, märgaladel, loodusreservaatides ja kaitsealadel.

Sama dokument peab turismi inimkonna kultuuripärandi kasutajaks ja rikastajaks. Kultuuripärand on inimkonna ühine vara, riikidel, kelle territooriumil asuvad turismiobjektid, on nende suhtes erilised õigused ja kohustused. Turismipoliitika peab lähtuma kunsti-, arheoloogia jm kultuuripärandi kaitsmisest, kaasa aitama üldkülastatavate kultuurimälestiste hooldamisele ja taastamisele, et säilitada need ka järeltulevatele põlvkondadele; tegema kättesaadavaks kultusehitised ja eravalduses olevad mälestusmärgid, austades seejuures eraomandit. Vähemalt osa tulust, mis saadakse kultuuriobjektide külastajatelt, tuleb kasutada mälestiste hooldamiseks, kaitseks ja restaureerimiseks. Turism peab kaasa aitama traditsiooniliste kultuuritoodete, käsitöö ja folkloori hoidmisele ja arengule.

Samas näeb turismieetika koodeks turismi ka võõrustajariigi ja -kogukonna tuluallikana. Kohalik elanikkond peab saama majanduslikku, kultuurialast ja sotsiaalset kasu turismimajanduse arengust, näiteks tuleks turismiga otseselt või kaudselt seotud valdkondades eelistada võrdsete oskuste puhul kohalikku tööjõudu. Turism peab kaasa aitama paikkonna elatustaseme tõusule, kusjuures erilist tähelepanu pöörata rannikualadele ja saartele, haavatavatele maa- või mägipiirkondadele, kus traditsioonilise majandustegevuse hääbudes võib turism olla ainus arengustiimul. Infrastruktuuri rajamisel tuleb läbi viia uuringuid, kas kavandatavad turismirajatised sobivad antud keskkonda ning kohalike elanike vajaduste ja elustiiliga.

ÕPPEÜLESANNE

Vali õiged vastusevariandid!

1. ÜRO Peaassamblee Keskkonna- ja Arengukomisjon avaldas 1987.a. raporti, mille pealkiri on
  - a) Jätkusuutliku turismi reeglid tulevikuks
  - b) Meie ühine tulevik
  - c) Meie elu planeedil Maa 1987-2030
  - d) Meie jätkusuutlik elu aastani 2030
2. Säστεv Eesti 21 on
  - a) 21 Eesti teadlase poolt koostatud keskkonnaprogramm
  - b) Eesti säästva arengu riiklik strateegia
  - c) 21 riigi ökoturismiühenduste ettepanekud Eesti rohelisele turismile
  - d) 21 Eesti maaturismiettevõtte ühisdeklaratsioon tulevikuturismist
  - e) dokument, mis toob välja 21 erinevat viisi Eesti ressursside säilitamiseks
3. Jätkusuutliku turismi all mõistetakse
  - a) ökonoomset reisimist suhteliselt puutumatus looduspiirkondades
  - b) ajas kestlikku turistide voolu piirkonda ja sellest tulenevat turismiettevõtete jätkusuutlikku majandamist
  - c) reisi piirkonna elanike ja turistide vajaduste rahuldamist alalhoidlikult, et samasugused turismivõimalused säiliks ka tulevikus
  - d) säästva arengu teemaliste konverentside läbiviimisega seonduv turism
  - e) vastutustundlikku reisimist kaunites ja huvitavates looduspiirkondades

4. Turismieetika koodeks on

- a) dokument, mille peavad kohustuslikult läbi lugema kõik ökoturistid
- b) dokument, mis käsitleb turismi kui tasakaalustatud arengu tegurit
- c) dokument, mis peab olema külastajatele kättesaadav igas keskkonnasõbralikult toimivas turismiettevõttes
- d) dokument, millele peab allkirja andma turismi ökomärgist taotlev turismiettevõtja

5. Rohelise turismi all mõistetakse

- a) keskkonnateadlikku turismi
- b) turismi puude lehtemineku perioodil (ehk maikuus)
- c) rühmade niitmist golfiväljakutel
- d) loodusturismi harrastamist Roheliste Liikumise liikmete poolt

2.

**Jätkusuutliku
maaturismiettevõtluse
vormid. Näiteid
parimatest praktikatest**

2.1. Majutusteenus, seminari- ja peoteenindus

Majutusettevõtetal on oluline osa selles, et Eestit külastavad turistid ja ka siinsed elanikud saaks Eestis reisimisel meeldiva külastuselamuse osaliseks. Viimase saavutamiseks peavad ettevõtted järgima teatud nõudeid. Samuti on olemas mitmeid märgiseid, mille taotlemine on ettevõtjale vabatahtlik, kuid vastavate nõuete järgmine võib anda olulise konkurentsieelise ja tunnustuse kliendi silmis.

Majutusettevõtete üle teostavad järelevalvet kohalikud omavalitsused, Terviseamet, Päästeamet, Politsei- ja Piirivalveamet ning Tarbijakaitse ja Tehnilise Järelevalve Amet.

Järgunõuetes hotellidele ja motellidele, mida saab taotleda Eesti Hotellide ja Restoranide Liidu kaudu, annab ökomärgise olemasolu lisapunkte, näiteks: Austria Umweltzeichen, DEHOGA Umweltcheck, DINö, EarthCheck, EMAS, ELi Ecolabel, Green Globe, Green Key, ISO 14001 või Viabono

<https://ehrl.ee/jarkude-taotlemise-kord>

Majutusasutuses viibides võiks ka külastaja meeles pidada keskkonnasäästlikkuse põhimõtteid: toast väljudes kustuta tuled, võta võimalikult lühikest aega dušši, kasuta käterätte korduvalt (selleks riputa need nagisse) ning tagasta sulle jagatud infovoldikud ja kaardid.

Loe rohkem Roheväljakutse kohta

<https://www.roheline.ee/projektid/rohevaljakutse-2018/taustakirjad-ja-ulesanded/uudis/2018/04/03/2-hoia-maad-mida-avastad>

Näide: **Georgi hotell Võrus** - nutikas hotell

Võru kesklinnas peatänaval asub ajalooline hoone, mis on renoveeritud luksuslikuks boutique hotelliks aastatel 2013-2015. Hotellis on 18 tuba ja 40 voodikohta. Hotelli eripära loovad hoone ja sisekujunduse ajalooline hõng ja luksuslikkus ning innovaatilised automaatika lahendused käsikäes.

KNX standardil toimivad seadmed ja andurid oskavad omavahel suhelda ja neid saab mobiilselt juhtida.

- ✓ Küttesüsteemi ja temperatuuri automaatne juhtimine.
- ✓ Hotelli koridorides vastavalt luksidele valgustugevuse trimmimine.
- ✓ Välivalgustite automaatne juhtimine liikumisele ja öösel säästlikumaks trimmimine.
- ✓ Tubades kaasaegsed puutepaneelid kütte valgustuse ja kliima reguleerimiseks ja saab vaadata sise – ja välitemperatuuri.

- ✓ Majast väljuva kanalisatsioonivee mahutisse juhtimine ja soojuste tagastamine. Küttesüsteemi soojus toodetakse säästlike soojuspumpadega.

<https://www.georgihotell.ee>

Turist võib öömaja valida hinna, varustuse, asukoha, hommikusöögi ja veel õige mitme mõõdupuu järgi. Kui esmavajadused täidetud, on paljude palju reisivate inimeste jaoks muude võrdsete tingimuste korral mõõdupuuks ka see, kuidas hoida reisisid oma ökoloogilist jalajälge võimalikult väiksemana. Ümbritseva looduse suhtes säästvamaid majutuskohti aitab leida keskkonnamärgis Roheline Võti.

Keskkonnamärgise Roheline Võti eesmärgiks on saavutada kooskõla kvaliteedi, mugavuse ja keskkonnasõbraliku tegutsemise vahel. Alljärgnevalt valik olulisematest külalastajat mõjutavatest nõuetest, mida Rohelise Võtme omanikud täidavad. Nendele nõuetele vastamist kontrollitakse regulaarselt.

Veenõuded. Alates sellest, et kraanid, potid, dušid ja nõudepesumasinaid valitakse lähtudes veesäästu põhimõtetest, kuni mitmesuguste soovituslike nõueteeni, näiteks et külalistele pakutakse kraanivett ning tualetis kasutatakse loputusveena vihmavett.

Puhastusnõuded. Lisaks laiemalt tuttavale käterätivahetusele ainult kliendi soovi korral on puhastusainete kasutamine täpselt doseeritud ning teatud ained ka välistatud.

Jäätmenõuded. Ettevõtte sorteerib ise jäätmeid ning on teinud selle mugavaks ka küllastajatele. Välditakse igasugust ülepakendamist ja ühekordsete nõude kasutamist.

Energianõuded. Uusi seadmeid ostetakse energiatõhususe ja ökomärgistest lähtudes, kasutatakse taimereid, tühje tube asjata ei köeta, hooldatakse regulaarselt rasvafiltreid ja ventilatsiooniseadmeid, et need ei suurendaks energiakulu.

Toidunõuded. Hommikusöögi menüü sisaldab vähemalt 50% ulatuses Eestis toodetud tooteid või toorainet. Kohalikel traditsioonidel põhinev roog, mille põhikomponendid on Eestis toodetud, on ka à la carte menüüs ja kliendile nähtavalt märgitud. Soovituslik on öko- ja õiglase kaubanduse toodete kasutamine.

Õuehooldus. Ettevõtte territooriumil ei kasutata pestitsiide, kastetakse hommikul või õhtul, et säästa vett.

Ostud. Paberkäterätid ja tualettpaber on ökomärgisega või kloorivabalt pleegitatud paberist, kontoripaber samuti ökomärgisega või ümbertöödeldud. Rohelise Võtme kriteeriume järgivad ka tellitavate teenuste osutajad (pesupesemine, koristus) ja ettevõttega seotud teiste teenuste pakkujad (juuksurisalong, tervisekeskus). Soetatavad autod on madala CO2 emissiooniga.

Täpsemad Rohelise Võtme kriteeriumid ja taotlemise tingimused:

<https://www.puhkaeestis.ee/et/turismiprofessionaalile/kvaliteet-turismis/roheline-voti>

Näide: Rohelise Võtme märgisega maamajutusettevõtte Pühajärve Spa&Puhkekeskus

Majutusettevõtte keskkonnapoliitika eesmärgiks on tagada organisatsiooni stabiilne areng järgides säästva arengu printsiipi. Keskkonnakaitse on integreeritud igapäevasesse majandustegevusse ning kuulub võrdväärse ning lahutamatu osana juhtimissüsteemi.

Ettevõtte lubab, et vastutab oma tegevusega kaasnevate keskkonnakahjude eest, ennetab ja vähendab keskkonna saastumist ning sellekohast ohtu, hindab oma tegevusega seotud keskkonnamõjusid ning arvestab neid ettevõtte juhtimisel, järgib keskkonnavalaseid seadusi ja norme ning arvestab keskkonnavalaste arengutrendidega.

<https://www.pyhajarve.com/ettevottest/keskkonnapoliitika>

Rohkem näiteid:

- ✓ Sagadi mõis Lääne-Virumaal <https://www.sagadi.ee/majutus>
- ✓ Mailase puhkemaja Saaremaal <https://www.puhkaeestis.ee/et/mailase-puhkemaja-saunaga>
- ✓ Kärbi puhkemaja Saaremaal: <https://www.puhkaeestis.ee/et/karbi-puhkemaja>

Ööbimisvõimalusi pakkuvad ettevõtted rahvusparkides ja RMK matkaradadel järgivad samuti keskkonnasäästlikku mõtteviisi tulenevalt asukoha spetsiifikast. <https://loodusegakoos.ee/broneeri-maja>

Elu Soomaa rahvuspargi territooriumil sõltub suuresti ilmast. Tegevusi looduses jätkub kõikidele sihtrühmadele. Võimalik ööbida matkaradadele jäävates metsamajades ja -onnides ning loodusmajades. Nii nagu looduses, järgitakse ka neis keskkonnasõbralikke põhimõtteid.

Piirkonnas tegutsevad ettevõtjad julgustavad kliente olema looduses keskkonnasõbralikumad. Üle poole ettevõtetest taaskasutavad jäätmeid. Peamised keskkonda säästvad teguviisid on näiteks jäätmete sorteerimine, orgaanilise jäätmete komposteerimine ja taara kogumine ning vastuvõttu viimine. Hinnanguliselt pooled piirkonnas tegutsevatest ettevõtetest kasutavad keskkonnasõbralikke tooteid: riidest käterätikud ja spetsiaalsed ökopuhastusvahendid. Kliente julgustatakse olema keskkonnasõbralikumad ka ettevõttes ning säästetakse vett ja energiat, kastmisel kasutatakse jõevett. Üksikud ettevõtted kasutavad taastuvaid energiaallikaid või päikeseenergiat toimivaid lampe, millel on hämarandurid.

Näide: Toheras asuv Soomaa Canoe Trips Centre

Soomaa kanuumatkade keskuses on hooajaline välibassein, ühine puhkeruum, aed ja privaatne rannaala. Selle majutusasutuse võimaluste hulgas on ühine köök ja turismiinfopunkt ning tasuta WiFi-ühendus kogu majutuskohas. Külalistemajas on peretoad. Külalistemaja tubades on veekeetja. Keskuses on külaliste kasutada nõudepesumasin. Olemas on laste mänguväljak. Saab mängida piljardit. Piirkond on populaarne matkamiseks ja kalastamiseks.

<https://www.bedandbreakfast.eu/bed-and-breakfast/tohera/soomaa-canoe-trips-centre/4150238/>

Näide: RMK Karuskose metsavahi metsamaja

Metsamaja on tagasihoidlik ja sobib vähenõudlikule matkasellile. Jahedama ilma korral saab saunaahju soojaks kütta. Metsamaja asub Raudna jõe kaldal, maja läheduses asub lõkkeplats ja soovi korral on võimalus matkata Ingatsi õpperajal.

<https://loodusegakoos.ee/kuhuminna/rahvuspargid/soomaa-rahvuspark/5846>

Rohkem näiteid:

[RMK Meiekose tamme metsaonn](#)

2.2. Toitlustusteenused (kohalik toit, mahetoit)

Kohalik toit ehk lähitoit

Üks suundumus toidumaailmas, sh maaturismis - kohaliku toidu väärtustamine - haakub hästi rohelse turismiga. Kohaliku ehk lähitoidu all mõeldakse Eestis kasvatatud toorainest ja Eestis toodetud toitu, mille tarneahel tootja – töötaja – tarbija on võimalikult lühike. Lähitoidu idee tuleb sellest, et kauplustes müüdavad toiduained on nõ anonüümsed, st ostja ei tea nende päritolu ega täpset koostist ja seega on tal raske usaldada sellise toidu tervislikkust. Tark tarbija aga tahab toidust ja toidutootjast teada kõike, ta soovib teada, milliste väärtuste eest ta toitu ostes maksab.

Lähitoit on toodetud tarbimiskohast 50-150 km raadiuses, selle kasvatamisel ja töötlemisel järgitakse keskkonnasõbralikkuse põhimõtteid. Arvestades Eesti väiksust, võib mitte väga rangelt võttes kogu Eestis toodetud toitu pidada kohalikuks. Kohalik toidutoore tuleb kasvatajalt, keda ostja tunneb, tal on side kasvatajaga. Toit valmistatakse koduselt ning on teada, millest toit koosneb.

Rohelise mõtteviisiga maaturismiettevõtte külastajad hindavad kohalikest toorainetest traditsioonilisel viisil valmistatud roogasid. Täna aga ei pruugi toiduelamus tähendada vaid toidu söömist; trendikas klient soovib ise kohaliku toiduguru juhendamisel koha peal toidutooret hankida (nt koos turul käia või sadamas kalameestelt kala ostmas käia vm) ning sellest ühiskokkamise käigus põneva roa valmistada. Kohapeal kasvatatu ostmine ja sellest toidu valmistamine toetab kohalikku majandust (tootjat).

Näide: Ungru Resto ja Külalistemaja

NII MAITSEB HIIUMAA

Ungru resto on Hiiumaa mereäärne restoran saare põhjakaldal, kus emotsiooni loovad endisaegne tollimaja, Suursadama õhustik ning suurepärase toit ja teenindus. Restoranis on ruumi 30-le külastajale, teist niipalju mahutab avar suveterrass. Põimides Hiiumaa traditsioonilisi maitseid ja

tooraineid modernse köögi võtetega, on tulemuseks midagi erilist, ent samas lihtsat ja hingelähedast - just nagu elu Hiiumaal. Ainult suvekuudel avatud resto pakub parimat, mis saarel suviti kasvab või püütakse. Kohalikest toorainest lihtsatel soul-food roogadel on eriline Hiiumaa maitse. Küllastajate lemmikroad on suitsutatud Varese talu kitsejuust, Hiiumaa maheveise tartar ning kadakasuitsune crème brûlée. Saadaval on ka lastemenüü, allergikute menüü ning taimetoidu menüü.

Ungru Resto & Külaliskodu on raske ette kujutada teineteisest lahus, Hiiumaa- elamus jääb poolikuks, kui üks võtta ja teine jätta. Resto pakub parimat toitu

Hiiumaal, viie toaga väike külaliskodu võimaldab hubast majutust hoone teisel korrusel.

Ettevõttele lisab võlu mere poolt saabumise võimalus, sest Ungru Resto ja Külalistemaja külalistel on võimalik silduda jahiga otse hoone ees.

Ungru Resto ja Külalistemaja sihtgrupiks on nautlejad, kes väärtustavad eripärast kohalikku toitu ja hubast ajaloo-sugemetega atmosfääri ning on valmis teenuste eest keskmisest enam maksma.

Ettevõtte turundab end portaalides puhkaestis.ee, booking.com, TripAdvisor. Mõjusaks turunduskanaliks on suuline reklaam ning rahulolevate külalistate tagasiside sotsiaalmeedias ja broneerimisportaalides: rahulolevad kliendid soovivad.

<https://www.ungrumaja.ee/en-us>

Facebook <https://www.facebook.com/UNGRUMAJA/>

Fotod Ungru Resto ja Külalistemaja Facebook

Näide: Kauksi puhkemaja

Toit, mida Kauksi puhkemaja pakub, on valmistatud kohalikest toorainest, kui vähegi võimalik. Perenaise Piret Talistu sõnul eelistatakse värsket toidukraami, mis pärineb ümbruskaudsetelt põldudelt ja metsadest, Peipsi järvest ning oma aiast. Külalistatele pakutav leib on küpsetatud kohapeal. Leivajahu ostetakse Tagavälja talust või Kaarli talust. Kauksi puhkemaja linnaseleib – Päsari leib kannab brändimärki "Viru toit", mis tähendab, et vähemalt 75 % leivas kasutatavast toorainest on saadud lähiümbruse põldudelt. Kui jätkub, on võimalik seda leiba külalistatel ka kaasa osta! Kauksi puhkemaja väärtustab ja tutvustab maitsvat eestimaist toitu.

Kauksi puhkemaja toitlustab ettetellimisel toitlustame kuni 60 inimest: tehakse peolaudu, pakutakse grupilõunaid ja kohvipause, osutatakse catering-teenust ning korraldatakse piknikke vabas õhus tellijaga kokkulepitud kohas. Uudiseks on sekluslik ühiskokkamine, mille käigus valmistatakse küpsetamiseks ette sea

või lambaliha, köögivilja ja asetatakse see kõik paariks tunniks eelnevalt kuumaks köetud auku suitsusauna juures. Hiljem lisatakse sütesse kartulid. Kuni toit küpseb, võib küpsetada lõkkel värsket kala, jalutada Peipsi äärde või veeta niisama aega värskes õhus. Võimalus tellida lisaks suitsusaun ja mõnuleda kuumas leilis. Kui toit on valmis, järgneb rikkalik söömaeg.

<http://www.kauksipuhkemaja.ee>

Näide: Viru toit

MTÜ Kohalik Toit on Virumaa ettevõtjaid ühendav organisatsioon, mis tegeleb kohaliku toidu propageerimisega. See on mittetulundusühing, mille eesmärk on ühendada Virumaa väikeettevõtjaid ja organisatsioone, mis pakuvad ehtsaid ja häid Virumaa kohalikke toidutooteid. MTÜ põhitegevus on tutvustada Virumaa toidutooteid ja piirkonda läbi kohaliku toidu ning arendada piirkondlikku koostööd võrgustikus, kuhu kuuluvad tootjad, töötajad ja toitlustajad.

<http://virutoit.ee>

Mahe- ehk ökotoit

Mahe- ehk ökotoit on looduspuhas – vaba kunstlikest lisaainetest (värv-, lõhna- ja maitseained, säilitusained), ei sisalda geneetiliselt muundatud organisme (GMO) ning on seeläbi inimese tervisele ohutu ja kasulik. Mahetoidul on suurem toiteväärtus, see sisaldab rohkem vitamiine, mineraalaineid ja antioksüdante ning maitseb ja lõhnab ehedalt. Mahetoorained on naturaalse maitsega, kuna sisaldavad vähem saasteaineid nitraate ja nitriteid. Lõhna ja maitset kujundavate ühendite, nagu näiteks flavonoidide, fenoolide, tanniinide jt sisaldus on aga tavatoodetest kõrgem. Mahetootmine on keskkonnasõbralik.

Mahetootmisega tegelevas ettevõttes võetakse arvesse tulevaste põlvkondade õigust puhtale elukeskkonnale – majandatakse jätkusuutlikult ja keskkonnahoidlikult, sh mesilassõbralikult ega koormata loodust sünteetiliste väetiste ning taimekaitsevahenditega.

2.3. Aktiivse puhkuse teenused (aktiivsed tegevused, matkakorraldus, varustuse rendi teenused, loodusretkede juhtimine jm)

Üheks laialdasemalt levinud puhkuseaegseks tegevuseks on looduse nautimine ja tundmaõppimine, milleks on väga palju erinevaid võimalusi.

Jätkusuutliku loodus- ja aktiivse puhkuse üheks eelduseks võib olla asumine looduskaunis ja/või looduslikult huvitavas kohas, kuid ainult sellest ei piisa. Et loodusest saaks mõjus osa turismitootest/reisielamusest, peab võõrustaja oskama looduse tarkusi ja omapära esile tuua. Jätkusuutlike looduspuhkuste pakkumiste kvaliteeti on võimalik luua koostöös kaitsealade haldajate, turismiettevõtjate ja kohalike elanikega. Kindlasti saab looduspuhkust pakkuda ka looduskaitsealadest ja rahvusparkidest eemal – üldiselt on Eestis hõre inimeste asustustihedus ja mitmekesiseid looduslikke alasid leidub kõikjal Eestimaal.

Rohelise turismi põhimõtete järgimisel ja ettevõtluse majandusliku tasuvuse seisukohast on olulised asjatundliku giidi-retkejuhi poolt juhendatud käigud loodusesse. Hästi organiseeritud matk juhendaja saatel on jätkusuutliku loodus- ja kultuuripuhkuse võtmepunkt, mis annab küllastajale sissevaate piirkonna elusse-olusse ning loob meeldivad emotsioonid ja mälestused. Ideaalne on, kui giid-retkejuht on kohalik inimene, kes oskab teekonda valida, loodusõrnu kohti vältida ning kohalikke olusid arvestada. Hea matkajuht on osav looduse vahendaja. Looduse vahendamise all mõistetakse loodus-teaduste erialase keele "tõlkimist" tavainimesele arusaadavasse keelde, selgitades looduse seaduspärasusi vahetu kogemuse kaudu, mitte pelgalt infot edastades. Professionaalne giid-retke-juht:

- ✓ tunneb piirkonna loodust ning oskab seda esitleda kui tervikut, milles inimesel on oluline osa;
- ✓ ei räägi liiga palju – kõike ei jõua ja ei saagi ära rääkida, looduse-nautija austab ka vaikust ning isemõtlemist ja -tundmist;
- ✓ oskab aktiveerida kõiki turisti meeli, näiteks: kõrvad kuulevad mere kohinat, suu maitseb metsmaasikaid, nina tunneb männivaigu lõhna,

- jalatallad tunnevad sambla pehmust, silmad näevad valguse ja varju mängu männitüvedel;
- ✓ oskab välja tuua uusi tahke ka tuntud asjades ja nähtustes ning luua seoseid;
  - ✓ kõneleb ainult näoga grupi poole seistes (mitte liikudes), tema diktsioon on selge, ta väldib liiga keerulisi mõisteid, võõrsõnu, slängi, parasiitsõnu;
  - ✓ tunneb oma sihtgruppi ja oskab lähtuda nende eelnevatest teadmistest ja kogemustest;
  - ✓ oskab hoiatada võimalike ohtude eest ning suudab gruppi koos hoida valides sobiva liikumiskiiruse (grupi kõige aeglasema liikme järgi);
  - ✓ suhtleb kogu grupiga, kaasab grupiliikmeid küsimuste esitamisega, pisiülesannete andmisega jms;
  - ✓ annab aega filmimiseks ja pildistamiseks;
  - ✓ entusiastlik ja positiivse eluhoiakuga;
  - ✓ teab looduslike olude hetkeseisu ning oskab soovitada sobivat riietust, jalanõusid ja matkavarustust;
  - ✓ kasutab kolme aega: minevikku, olevikku ja tulevikku;
  - ✓ oskab adekvaatselt toimida õnnetuste korral;
  - ✓ toimib ettenähtud ajakava arvestades

Loodushuvilise turisti jaoks võib turisminõudluse tekitajaks olla matkarada või looduse õpperada, mis on looduses märgistatud ja skeemiga varustatud. Sel juhul on turismitoote arendaja roll pakkuda giid-retkejuhi teenust ja, miks mitte, ka teisi turismiteenuseid ning koostada infomaterjal ja looduspaketti reklaamida. Elu on näidanud, et paljud turistid on huvitatud lühikese kestusega (30 min - 3 tundi) hästi ettevalmistatud elamusprogrammidest, milles osalemine ei nõua nimetamisväärset pingutust. Keskkonnasõbraliku loodusturismi paketi põhisisuks võib matka kõrval olla looma- ja/või linnuvaatlus, loodusfotograafia, metsaandide varumine ning nendest hoidiste valmistamine. Seene- ja marja-korjamine ei tohiks olla röövretk metsa, vaid võiks sisaldada ka seente ja taimede tundmaõppimist.

Need, kes soovivad Eestimaa eri paigus matkata omapäi, ilma (kohaliku) giidita, soovivad ettevõtetest laenutada mitmesugust varustust, nt kanuud, süstad, paadid, jalgrattad, tõukerattad, räätsad, kõndimiskepid jm. Omal käel liikuvad turistid on huvitatud kohalike olude selgitamisest, soovistest kuhu minna ja mida vaadata. Ilmtingimata on vaja ohutuse instruktaaži ja varustuse

kasutamise juhiseid. Neile võib kaasa anda kaardi, kus marsruut on märgitud. Varustuse rendi hind sõltub inimeste arvust, kasutusaja pikkusest, aga ka nõudlusest. Enne matka on vaja kokku leppida kokkusaamise aeg ja koht ning matka lõpp-punkt. Kasulik on turistidele broneeringut kinnitades meelde tuletada, mida nad peaksid kaasa võtma ning et rõivastus peaks olema valitud vastavalt ilmale ja jalga on hea panna mugav matkajalats.

Näide: Loodusturism.ee

Pikaaegselt on loodusmatkade korraldamisega tegelenud matkakorraldus-ettevõtte.

Ettevõtte asutaja ja hinge Imre Arro eestvedamisel pakub loodusturism.ee jalgsimatkade kõrval tõukeratta-, räätsa-, kanuu-, süsta-, haabja- ja uisuja suusamatkasid. Huvilistel on võimalik osaleda ka fotomatkadel. Pakutakse matkaviskude, suuskade, tõukerataste ja tõukekelkude rentimist.

Foto R. Kall (veebilehelt loodusturism.ee)

Loodusturism.ee meeskond viib läbi ka seiklus- ja maastikumänge ning orienteerumist. Kuna kõik need aktiivsed tegevused toimuvad looduses, siis pööratakse keskkonnahoiule suurt tähelepanu. Matkad toimuvad nii, et ei rikuta metsarahu ega häirita linde- ja loomi nende pesitsusajal.

Mõistagi tuuakse loodusest tagasi kogu matka jooksul tekkiv prügi, enamgi veel - sageli nopivad matkalised metsast leitava prügi ja toovad ka selle prügikasti.

Ettevõtte pakkumised on kliendi jaoks väga mugavalt ja otstarbekalt pakitud. Mitmed ettevõtte paketid on kannavad EHE märgist.

Ettevõtte teeb oma klientide paremaks teenindamiseks koostööd mitmete majutus- ja toitlustusettevõtetega ning teiste matkakorraldajate ja matkavarustuse rentijatega üle Eesti.

<https://www.loodusturism.ee>

2.4. Avatud talud

Selleks, et näha, kuidas kasvab kodumaine toit, mida kujutab endast üks tänapäevane talupidamine või põllumajandusettevõtte ning kui mitmekesine on maaelu, on kord aastas paljude talude väravad avatud. Küllastajaid ootavad nii suuremad farmid kui ka väiksemad talud, põnevad loomad ja taimed, vinge põllumajandustehnika, päris talutoit, ekskursioonid, töötoad ja veel palju põnevat. Igal talul on oma programm, milles näidatakse oma talu eripärasid. <https://www.avatudtalud.ee/>

Esimest korda avasid talud oma väravad küllastajatele 2014. aastal, 2019. aastal võtsid talud küllastajaid vastu soovi korral juba kahel päeval. Info osalevate talude kohta ilmub avatud talude [kaardile](#) ja Maainfo.ee [lehele](#). Toimuvad infopäevad osalevatele taludele.

<https://www.avatudtalud.ee/et/talule>.

Avatud talude päeva korraldavad Maaeluministerium, Põllumajandusuuringute Keskus, Eesti Põllumajandus-Kaubanduskoda ning Eestimaa Talupidajate Keskkliit. Korraldamisse on kaasatud ka kohalikud Leader-tegevusgrupid ja Eesti Külaliikumine Kodukant.

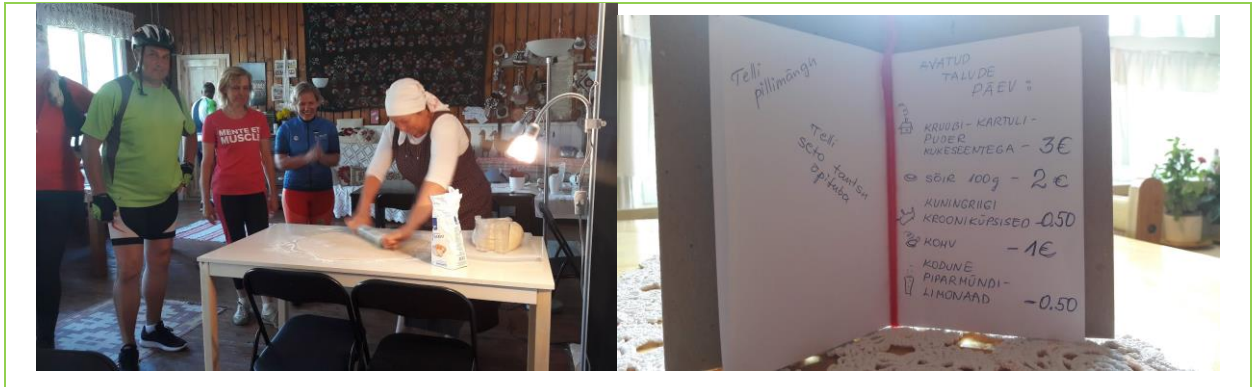
Avatud talude päev ja praktilised juhised küllastajale meeldiva ja samas jätkusuutliku külustuselamuse saamiseks:

<https://www.avatudtalud.ee/et/kulastajale>

Näide: Inara Vanavalgõ Kohvitarõ, Setomaa, Mikitamäe küla

Programm avatud talude päeva raames:

- ✓ Selleks päevaks koostatakse eriline menüü, kus kasutatakse vanu Seto perenaiste retsepte, tehakse Seto toite ning lisaks Soome-Ugri rahvaste toite.
- ✓ Vanavalgõ Kohvitarõ saab ise valmistada pelmeene, perepetše jne.
- ✓ Mängib karmoška ja kaasa saab osta Seto toitide kokaraamatu.
- ✓ Samuti jagatakse valmistatud toitide retsepte.
- ✓ Räägitakse maja ajaloost
- ✓ Teha saab näputööd - heegeldada valget pitsi.

Näide: Andrusetaalu mahe- ja turismitalu Saaremaal

Andrusetaalu pakub majutust ja puhkust Saaremaal mitmes uues hoones, saunasid koos tiigiga, toidlustust, ürituste korraldust, erinevaid töötubasid, lastele jalgpalliplatsi ja suurt mängulaeva ja ka muud huvitavat.

Andrusetaalu kasvatab Saaremaal maastiku hooldamiseks ning lihamüügiks mahelambaid. Viinamarjadest teeme mõnusat koduveini.

- ✓ Talutuuri peremees Madis Tiigiga (kell 12/14/16/18)
- ✓ Miniloomaaed (kitsed, lambad, koerad, jaanalind, kanad, mägiveised jm.)
- ✓ Käsitöö õpitoad lastele ja suurtele
- ✓ Puhvet Hääd ja paremat süüa ja juua ning saab kaasa osta ka kohalikku kraami. Toimub ka põnev degusteerimine erinevatele lambaliha toodetele
- ✓ Põnev tehnika näitus
- ✓ Nõelravi. Kohal on legendaarne nõelraviarst Heino Tiik, kes jagab oma raamatule "Nõela vägi" autogramme ning paneb soovi korral nõelu Pere vanaisa on kunagi väga kõva sportlane olnud, seega temaga jututeemasid jagub
- ✓ Karjakoerte demonstratsioon - lammaste ajamine (kell 11/13/15/17)
- ✓ Vankrisõit hobusega (kell 12-16)

<http://andrusetaalu.ee>

Näide: sarnaselt ja samade põhimõtete järgi tegutseb ka Aaland Gard Norras, Lofoteni turismipiirkonnas <https://aalan.no/>

2.5. Puhkekülad, puhkelaagrid, sh autokaravanide platsid ja kämpingud

Näide: Vaibla puhkekeskus, kämpingud ja karavaniparkla

Vaibla puhkekeskus asub Võrtsjärve põhjakaldal. Männimetsa ja liivase järverannaga puhkeala on sobilik perepuhkuseks, suvepäevade, õppepäevade, noortelaagrite ja koolituste korraldamiseks. Territoorium jaguneb erinevateks piirkondadeks: rannaala (liivarand, rannavolle, laste mänguväljak, külakiik, Pilliroo rannakiosk), lõkkeplats koos grillpaviljoniga, karavaniplats, telkimisala ning majutuskompleks.

<https://www.vaiblapuhkekeskus.ee/majutus>

Alates 2006. aastast on endisest puhkebaasist saanud kaasaegne puhkekeskus, mida on järjepidevalt edasi arendatud. Nii on puhkekeskuse ehitatud kämpingud, rajatud karavaniparkla ning rannaala koos promenaadi ja muuliga.

<https://www.vaiblapuhkekeskus.ee/puhkekeskus/puhkekompleks>

Näide: Suure Tõllu Puhkeküla Saaremaal

Puhkekülas on võimalik ööbida palkidest majutusmajades ning kämpingumajades.

Puhkekülla saab tulla karavaniauto või matkabussiga, selleks on kuni 30 autokohaga parkla ja kõik autokaravanipuhkuseks vajalik – vesi, elekter, dušš, wc ning muidugi rahu ja vaikus!

Puhkekülas asuv Suure Tõllu Kõrts pakub maitsvat kõhutäidet kõigile Tõllu sõpradele ja külalistele.

Puhkeküla palub ka firma suvepäevi, sünnipäevi, kokkutulekuid, seminare, pulmapidusid või muude ürituste korraldamise võimalust.

Sportlike tegevustena on võimalik mängida korv- ja võrkpalliväljakutel, ronida madalseiklusrajal, ujuda välibasseinis ning panna end proovile põnevatel seiklusminigolfi radadel.

Lisaks eeltoodule on puhkekülas kaks puuküttega sauna Sorts ja Kratt.

Turundatakse peamiselt kodulehe ja facebook`i lehekülje kaudu.

Broneerimiseks avaneb otselink booking.com keskkonda.

Koostööd tehakse teiste Saaremaa ettevõtjatega, kasutatakse võimalusel lähi- ja kohalikku toorainet toidu valmistamisel.

<https://suurtoll.ee/>

ÕPPEÜLESANNE

1. Millise märgise kriteeriumitega tutvudes saad põhjalikku informatsiooni kvaliteedi, mugavuse ja keskkonnasõbralike tegutsemise kohta majutusettevõtetes?
2. Nimeta peamised nõuded, millele seal tähelepanu pööratakse?
3. Kas ja mil viisil saaksid Sina oma ettevõttega osaleda Avatud talude päeval?

3.

Ressursside jätkusuutlik / kokkuhoidlik kasutamine. Näiteid parimatest praktikatest

Praktilisi näpunäited-nõuandeid säästva
majandamise kohta:

- ✓ Säästva eluviisi [portaal](#)
- ✓ Säästva turismi [tegevusjuhend](#)
- ✓ E-õppematerjal [Jätkusuutlik
arendustegvus](#)

3.1. Energia säästmine ja tootmine

Näide: Solar Caravan Park väärtustab loodust ja taastuvressursse

Solar Caravan Park toimib päikeseenergial <https://solarcaravan.ee/et/>

Loe lisaks energia kokkuhoiu kohta <http://kokkuhoid.energia.ee/>

3.2. Veetarbimine ja kokkuvõid

Soovitusi turismiettevõtjale vees säästmiseks:

- ✓ ehitada ehitised ja rajatised veekaitseõuetega vastavuses olevatesse asukohtadesse
- ✓ rakendada kohalikke tingimusi arvestavat looduslähedast reoveepuhastusviisi
- ✓ hoida kraanid korras (et ei tilguks)
- ✓ hoolitseda lekete puudumise eest veesüsteemis ja kanalisatsioonis
- ✓ vähendada/piirata puhastus- ja desoainete kasutamist
- ✓ vooluhulga vähendamiseks kasutada kang- ja automaatsegisteid ning rõhuühtlustusventiile
- ✓ paigaldada kraanidesse ja duššidesse veehulga reguleerimise tihendeid ja sõelu
- ✓ kasutada kahesüsteemset WC-potti jm säästuprogrammiga sanitaartechnikat
- ✓ muuta veekasutamise käitumisharjumusi ja kutsuda üles ka kliente seda tegema: käia duši all mõistliku kestusega, mitte lasta veel voolata ajal, mil harjad hambaid jms

3.3. Jäätmemajandus

Näide: Prügi sorteerimine Viljandi pärimusmuusika festivalil 2019

Foto J.Joandi

Näide: Hiiumaal, Padriku suvekohvik Evelin Ilves

Liiga palju pakendeid ja mis väikeettevõtja selle probleemiga teeb
<https://toidutare.ohtuleht.ee/>

3.4. Keskkonnasõbralikud pesuvahendid ja puhastusained

Lisaks nõu revolutsioonile toidutööstuses – üha rohkem inimesi väärtustab puhas ja tervislikku toitu, toimub midagi sarnast ka puhastusvahendite ja pakendite vallas, kus looduslikud tooted on võitnud paljude tarbijate ja ettevõtjate südamed.

Näide: Mulieres

Looduslikest koostisosadest pesugeel ja üldpuhastusvahend sobib kõikideks puhastus- ja koristustöödeks. Sellega võib pesta nii puuvilju kui ka autot, muidugi ka põrandaid, vannituba, aknaid ja tööpindu, ahju ja grilli, samuti teha kodust putukatõrjet. Peseb puhtaks olles samal ajal ohutu.

Pakend on valmistatud ümbertöödeldud papist ning selles on 70% vähem plastikut. Mulierese pakendit saab taaskasutada taimede ettekasvatuskastina ning selle väline kest on biolagunev.

<https://www.mulieres.eu/>

Näide: BioVegan Family

Tooted on loodusliku koostisega ja ei sisalda parabeene, naftasaadusi ega sünteetilisi lõhna- ja värvaineid. Sobivad eelkõige allergikutele ja nahaprobleemidega võitlevatele inimestele, aga ka veganitele ning kõigile teistele, kes peavad lugu looduslähedasest elust ja heast tervisest.

BioVegan Family naturaalsed pesupulbrid on valminud käsitööna ja lõhnastatud kõrgeima kvaliteediga orgaaniliste eeterlike õlidega.

Tooted sisaldavad ökoloogiliselt puhtaid koostisosasid. Keskkonnasäästlikku mõtteviisi jälgides on toodetesse valitud vaid kõige kvaliteetsemad toorained.

<https://www.bioveganfamily.eu/>

3.5. Ohtlike ainete käsitlemine

Ohtlike ainetega ümberkäimist reguleerib kemikaaliseadus:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/75303>

Rohkem infot ja selgitusi: <https://www.envir.ee/et/testohtlikud-ained>

3.6. Toit ja toitlustusteenused

Näited:

Toidu raiskamise (ära viskamise) vähendamine

- ✓ [Viking Line vähendas toidujäätmeid 40% võrra](#)
- ✓ [Soome hotelli kokal sai villand: pani veebi pildid toidu raiskamisest](#)

Ühekordsete plastnõude ja –tarvikute kasutamise vähendamine: Euroopa parlament kehtestas 2019.a eeskirja, millega keelustatakse ühekordselt kasutatavad plastiktaldrikud, -joogitopsid, -söögiriistad ja -kõrred ning toidu- ja joogipakendid 2021.aastast.

- ✓ [Plastnõud on minevik – laulupeoliste toidunõud on maisist ja puidust](#)

3.7. Keskkonnasõbralike materjalide kasutamine ehituses ja sisekujunduses

Näide: Kohvik Fellin

Ettevõtte näitab, kui ägedalt on võimalik taaskasutada. Nad tegid seda nii, et vanad Burgundia veinipudelid viidi Olustvere klaasikotta, kus need kolmeks lõigati: pudeli põhjast sai klaas, kaelast sai vaas ja ilusast vöökohast kүүnlarõngas. Fellinis rõõmustavad need kaunid taaskasutused igapäevaselt küllastajaid.

<https://www.facebook.com/kohvikfellin>

3.8. Ökosüsteemi teenused ja bioloogiline mitmekesisus

Elurikkus on jätkusuutlike maaturismiteenuste loomise alus

Looduslikud ressursid on meie kõigi ühisvara, millest meil kõigil on õigus osa saada. Samas lasub meil kõigil ka kohustus ja vastutus hoida neid puhtana ja

kasutuskõlblikuna. Eluks on vaja puhast õhku ja kvaliteetset joogivett, maastikke ja veekogusid, mulda ja tolmeldajaid. Neid tasuta saadavaid hüvesid nimetatakse *ökosüsteemi teenusteks, mille all mõistetakse* keskkonnakaitselisi, sotsiaalseid ja majanduslikke hüvesid, mida elus ja eluta keskkond inimesele pakub. Ökosüsteemi teenused on maaturismiteenuste loomise eelduseks.

Igapäevases elus me ei mõtle sellele, et elurikkus e bioloogiline mitmekesisus omab tähtsat rolli inimese elukvaliteedi tagamisel. Bioloogiline mitmekesisus on Maal elavate organismide paljusus: taimed ja loomad, sh mikroorganismid, bakterid, geenid, mis üheskoos komplekselt toimivad ümbritsevas keskkonnas, luues ökosüsteeme, nt maastikud. Bioloogiline mitmekesisus ei esine ainult puutumatus looduses, vaid ka inimese poolt mõjutatavatel aladel: linnades, põllumajandus-, metsandus- ja asustatud maapiirkondades.

Tänu bioloogilisele mitmekesisusele on inimesele kättesaadavad eluks vajalikud toiduained ja tööstuse toormaterjalid. Liigirikas elustik toetab tava- ja mahepõllumajandust, metsandust, kalandust, toidu- ja turismisektorit. Bioloogiline mitmekesisus hoiab inimese tervist ja heaolu ning pakub puhkamis- ja lõõgastumisvõimalusi. Bioloogiline mitmekesisus toetab kohalikku eluolu ja aitab parandada elujärge. Vaheldusrikas loodus suurendab piirkonna head mainet, aitab seda paremini turustada, muuta turistidele atraktiivsemaks ning luua juurde uusi töökohti.

Bioloogilise mitmekesisuse vähenemisel on laiaulatuslikud sotsiaal- majanduslikud tagajärjed. Elurikkuse hoidmine aitab kindlustada, et loetletud hüved on kasutada (sh ka maaturismiteenuste loomisel) nii tänastel kui ka tulevastel põlvkondadel.

ÕPPEÜLESANNE

1. Too välja vähemalt 5 keskkonna hoidmise põhimõtet, mida saaks rakendada maaturismiteenuste osutamise juures Sinu ettevõttes või mida rakendatakse Sinu praktikaettevõttes
2. Miks eelistada keskkonnasõbralikke pesu- ja puhastusaineid ning pakendeid?

4.

**Kuidas arendada
koostööd ja kasutada
tugevate tegijate häid
kogemusi. Näiteid
parimatest praktikatest**

Koostöövõimalusi pakuvad [Leader](#) tegevusgrupid, mille arengukavades on oluline ka piirkondade turismitaristute arendamine parema külastuselamuse pakkumiseks, sh keskkonnasõbraliku ja jätkusuutliku ettevõtluse toetamine.

Näide: Peipsi-Alutaguse Koostöökoda

Peipsi põhjakalda kuulsad liivarannad ei jäta kahtlust turismi ja puhkemajanduse potentsiaalis. Alutaguse laante puidutagavara väärtustatakse paljude puidutöökodade abil. Tootevalik on laastukorvist kümblustünnideni ja luuavartest mööblini.

Põhjatud sood ja otsatud rabad, viljakad põllud ja sügavad metsad, võimsad kaevandused ja traditsioonilised põllumajandustalud - mitmekülgsemat piirkonda annab terves Euroopas otsida. Samas vajab just kohalik elanik oma elukeskkonna kaasajastamisel ja parandamisel kaasabi - kohalike elanike heaolu on üks jätkusuutliku turismi põhimõtetest.

<http://www.pakmtty.ee/>

Näide: Hiiumaa kohvikute päev

Kärdlas elanud rahvale on sajandeid tagasi külge poogitud nimi "kohvilähkrid". Tänapäevani ei tea keegi, milline oli tolle aja kohv, kuid vabrikurahvas seda Kärdla kandis hoolega tarbis. Üks 1885. aastal 4. augustil toimunud pidupäev taaselustati 2007. aastal Hiiumaa kohvikutepäevana.

Kohvikutepäev on mõnus viis seigelda mööda Hiiumaad ning avastada nurgataguseid, kuhu muidu ei satu ning astuda sisse koduhoovidesse, mis rahvale suletud.

Näide: Kodukohvik Triinu Juures

Kohvikus ootavad külastajaid lahke pererahvas ja nende hobiratsutajatest sõbrad. Pakutakse kohalikust toorainest maitsvat kodust toitu.

Peakokk soovitab suppi, putru ja kisselli. Joogivalikus on arvestatud nii suuremate kui väiksemate külastajatega. Toidu kõrvale ja kaasavõtmiseks leidub Triinu õunamahla (kohalik toodang) ja valik erinevaid lihatooteid.

Lapsed saavad soovi korral ponisõitu ja igal täistunnil toimuvad täiskasvanutele võistlused, kus võitjatele välja pandud üllatusauhinnad.

Söömaajad kohvikutepäeva raames on turistidele suurepärase võimalus hiidlastega lähemalt tuttavaks saada. Kontakt, mis tekib istudes söögilaua taga, arutades maailma või Hiiumaa asju, nautides parimaid Hiiumaale omaseid maitseid, tutvustades oma kodu ja tegemisi, on hubane ja südamlük ning võib aluse panna isegi eluaegsele sõprusele. Söömaajad on etteregistreerimisega.

<https://kohvikutepäev.ee>

Rohkem näiteid:

Ida-Virumaa turismiklaster

<https://ivek.ee/programmid/turismiklaster/>

Saaremaa puhkemajad Vilsandi rahvusparkis ja selle ümber

<http://saaremajutus.ee>

Näide: Olustvere hoidiste mess ja kohaliku toidu laad

Alates 2004.aastast peetakse septembrikuus Olustveres hoidiste messi ning alates 2015.a on sellele lisandunud kohaliku toidu laad. Üritus peetakse Eesti toidu kuu raames. Konkursile toovad hoidiseid maanaiste seltsid, külaliikumised, koolid, eraisikud - igal aastal tulevad inimesed välja uute ja põnevamate toorainete ja maitsekombinatsioonidega, aga menu on ka traditsioonilistel maitsetel. Külastajad valivad oma lemmikud umbes 140-150 väga erineva hoidise hulgast: hääletada saab nii magusa hoidise, soolase hoidise ning üllataja-hoidise poolt. Samuti hindab hoidised toiduekspertidest koosnev žürii.

Hoidiste mess ja Eesti toidu laad on saanud väga populaarseks: müümas on üle 100 kohaliku toidu pakkuja ning küllastajate arv ületab 3000. Oma hoidiseid pakuvad ka Olustvere ametikooli sõpruskoolid Lätist, Ukrainast, Luksemburgist.

Suursündmust korraldab Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool, hea algatuse jätkusuutliku toimumise taga on oma

võrgustikega ka külaliikumine Kodukant. Hoidiste messi ja kohaliku toidu laada juurde kuulub ka mitmekesine kultuurikava, avatud on kohvikud ja Olustvere mõisa tegevuskojad ning osaleda saab harivates töötubades ja meelelahutuslikes tegevustes. Samal ajal peetakse Olustveres ka rahvusvahelisi künnivõistlusi.

Olustvere hoidiste mess, foto S.Urvak

ÕPPEÜLESANNE

Too häid näiteid koostöö kohta oma tegevuspiirkonnas? Milliste arendusorganisatsioonidega tehakse juba praegu koostööd? Millistest koostöövõimalustest tuntakse puudust?

5.

**Turundus ja
kommunikatsioon.
Näiteid parimatest
praktikatest**

5.1. Ühisturundus. Asjalised.

Ühisturunduse all mõistetakse ettevõtjate individuaalsete eesmärkide saavutamist ühiste turundustegevuste kaudu. Asjaline/asjaosaline on isik, grupp, organisatsioon või institutsioon, kellel on seotus ja/või huvi mingi koha, probleemi, tegevuse, plaani, projekti vms suhtes. Maaturism on kompleksne tegevusvaldkond, mille arengut kujundavad paljud erinevad üksteisest sõltuvad huvigrupid või osalejad. Maaturismi jätkusuutliku arengu eelduseks on, et asjalistel oleksid ühised arusaamad, valmisolek koostööks ning koordineeritud tegevus soovitud eesmärkideni jõudmiseks.

Näide: Kala ja võrk

Ettevõtte Kala ja võrk omab Hiiumaa Rohelist märki.

Kauplus Kala ja võrk pakub värsket kala, kalafileed, suitsukala, kuivatatud kala ning muid kalatooteid eelkõige Hiiumaalt, aga ka mujalt. Kaupluses on ka väike kohvinurk ning kohvi kõrvale saab mitmesuguseid suupisteid kalast. Lisaks toidukaubale on müügil kalastustarbeid ning paaditarvikuid ja Tohatsu päramootorid.

Ettevõtte pakub ka paadirendi teenust. Rentida saab Liu Robust 15 (pikkus 4,47m, 4 kohta) plastikpaati treileril koos Yamaha 4 hobujõulise päramootoriga.

Hooajal, kui on sobivad ilmaolud, saavad huvilised (korraga maksimaalselt 4 inimest) kaluritega merele kaasa minna mõrda nõudma. Väljasõit on eelneval kokkuleppel kaluriga hommikusel ajal Kõrgessaare sadamast.

Stonefish valmistab mitmesuguseid kalapüügivõrke, valikus on rüsad, vitsmõrrad, raammõrrad ja traalid.

Ettevõtte info on leitav nende veebilehel

<http://stonefish.ee/>.

Kindlasti on nad armastatud kohalike inimeste hulgas, kes neid ka meelsasti oma külalistele soovivad. Hiiumaa külastajatele aga jääb tee ääres olev hoone tahes-tahtmata silma.

<https://www.puhkaestis.ee/et/kauplus-kohvik-kala-ja-vork>

Rohkem näiteid:

Roheline Jõemaa

Ühiselt antakse välja turundusmaterjale, hallatakse veebiportaali, käiakse piirkonda esindamas erinevatel messidel, tehakse õppereise.

<https://joemaa.ee/category/koostooprojektid/uhistorundus-ja-tootearendus>

5.2. Turunduskanalid

Et Eestit külastavatel välisturistidel ning Eesti siseturistidel, kes väärtustavad keskkonnateadlikku eluviisi, oleks lihtsam leida vastavaid turismipakkumisi

Eestis / piirkonnas, on need koondatud **veebis** vastavale **teemalehele**

<https://www.puhkaestis.ee/et/erilised-elamused/reisieelistus/rohelsele-reisijale>

Seal on välja toodud pakutavad nn rohelised majutus, -toitlustus- ja aktiivse puhkuse ning seminarivõimalused, aga ka mahetalud, ning eraldi tähistatuna ökomärgiseid kandvad teenused.

Internet on võimas turunduskanal. Interneti eeliseks on, kiiresti uuendatavus, lisaks tekstile saab reklaamisõnumit edastada ka piltidena ja videolõikudena. Interneti vahendusel on teenusepakkujatel võimalus potentsiaalsete ostjate ja

külastajatega suhelda. Turistid soovivad saada kiirelt ja kergesti teavet pakkumiste kohta.

Internetiturunduse peamised võimalused maaturismiettevõttele on:

- ✓ koduleht; oluline on kodulehe optimeerimine otsingumootorite jaoks, et parandada kodulehe nähtavust ja positsiooni otsingumootorites
- ✓ makstud reklaam otsingumootorites
- ✓ otsepostitused e-posti teel
- ✓ sotsiaalmeedia, nt Facebook; Instagram, Twitter, LinkedIn jt
- ✓ videod internetis, nt YouTube jt
- ✓ pildid internetis, nt Google, flicker jt
- ✓ turundusportaalid, nt www.maaturism.ee; www.puhkaeestis.ee jt
- ✓ reisiportaalid, nt www.TripAdvisor.com
- ✓ edasimüügiportaalid, nt www.hotelliveeb.ee; www.booking.com

Turundus sotsiaalmeedias võib olla mitmetes erinevates vormides. Uudiste ja piltide postitamine on peamine viis, kuidas huvipakkuv sisu kasutajateni jõuab. Oluline on, et postitused oleksid (sihtgrupile) asjakohased ja positiivseid emotsioone tekitavad. Tähtis on, et uudistevoog oleks regulaarne ja järjepidev.

Sotsiaalmeedia kanalites on ettevõtjal võimalus reklaame osta. Oma reklaamsõnumit läbi sotsiaalmeedia edastada on mitmeid kordi lihtsam, odavam ja efektiivsem võrreldes ajalehe-, tele- või raadioreklaamiga. Efektiivsuse tagab asjaolu, et reklaame saab kuvada väga täpselt ettevõtte ostupersonale, mis tõstab tõenäosust, et jõutakse oma reklaamiga rohkemate inimesteni, kes ettevõtte pakutavast kõige rohkem huvitatud on.

Suust suhu turundus tähendab oma firma teenuste reklaamimist väga hea(de) teenus(t)ega. Kliendid ostavad ja räägivad / kirjutavad sotsiaalmeedias oma õnnestunud kogemusest. Suust-suhu-turundust peetakse vanimaks, ausamaks, olulisemaks ja mõjuvõimsamaks turunduskanaliks. See on sotsiaalturunduse üks vorm, mis põhineb külastajate arvamustel ja kogemustel.

Maapiirkonnas võib turunduskanaliks olla ka **talupood**, kus talupidaja müüb põhiliselt oma talu toodangut, milleks võib toidukauba kõrval olla ka kohalik käsitöö. Selleks, et valik oleks atraktiivne, võib oma poes pakkuda ka ümbruskonna teiste tootjate toodangut. Talust müümine on sobiv otsemüügi vorm, kui talu asub turismipiirkonnas, või on populaarne reisi- ja

puhkusesihtkoht ning omab head juurdepääsu. Kui aga ühistegevusena ellu kutsuda suurem talupood või –turg, mis asub väljaspool talu, eeldab see otseturustajate võrgustiku läbimõeldud koostööd. **Talus tarbija poolt saagi korjamine** on üks müügiviis mitmesuguste aiasaaduste nagu marjad, puu- ja köögivilj turustamisel. Turistid võivad sellisest tegevusest huvitatud olla. **Talurestoran või -kohvik** on eelistatud otsemüügiviis turismiatraktsioonide ning matka-, suusa-, jalgratta- ja terviseradade läheduses. Olulised on piirkonna omapära rõhutamine sisustuses ja menüüs.

Messidel eksponendina osalemine on üks turundusviis. Turismiettevõtja peab põhjalikult kaaluma, millistel messidel ja millisel viisil osalemine tema firmale otstarbekas on. Kui üüritakse messipind, on väikepakkujatel kulude kokkuhoiu mõttes mõistlik seda ühiselt teha. Kui aga messil iseseisva eksponendina üles ei astuta, on arukas oma firma materjalid (visiitkaart, voldik, tootepaketi kirjeldused) üritusele lähetada oma piirkondliku turismiorganisatsiooni või maakonna turismiinfokeskuse kaudu. Messidel saab oma pakkumisi esitleda ka **koostöös reisikorraldusfirmadega**.

Turundusmaterjalidena kasutatavate **paber-trükiste** tellimine ei ole odav, seepärast on soovitatav maaturismiettevõtjal hoolikalt läbi mõelda, milliseid trükiseid ja kui palju ta vajab ning leida nii hinnalt kui kvaliteedilt optimaalsed teostusvõimalused. Rohelise turismiteenuste puhul võiks paberi valik (taastöödeldud, öko-) ja trükise kujundus olla kooskõlas pakutavate teenuste iseloomuga.

5.3. Sihtrühmad

Jätkusuutliku turismi sihtkliendi käitumist iseloomustavad järgmised aspektid:

- ✓ mitmekülgsete huvidega ja harrastab mõnda hobi
- ✓ puhkuse/reisi planeerimine ja broneerimine on varasemast lühiajalisem ning spontaansem
- ✓ kasutab reisimist enese arendamiseks ja oma igapäevakogemuste laiendamiseks reisi sisuks on elamused ja kogemused; soov osa saada millestki teistsugusest, nt kohalikust elulaadist ja suhtlemisest kohalike inimestega
- ✓ soovib kogeda kohalike söögikohtade poolt pakutavat toitu
- ✓ reisitakse üksi, paaris, perega, väikese sõprade ringiga; reisimotiiviks on veeta sisukalt aega ja kogeda midagi põnevat koos kallite inimestega

- ✓ on heatahtlikult uudishimulik soovib ise mõelda ja ise avastada, ta võtab aega: vaatab, võimalusel osaleb; naudib; aktsepteerib ja austab kohalikku elustiili
- ✓ spontaansed otsused reisi sisu osas: otsustab jooksvalt, mida ja millal ta soovib teha/külastada
- ✓ on füüsiliselt aktiivne, väärtustab tervislikke eluviise ja keskkonnahoidu tegudes
- ✓ valmidus korduvkülastuseks
- ✓ reisist jäävad mälestused ja uued teadmised ning enda tehtud fotod/videod, joonistused, maalid,
- ✓ soovib kingitusi koju kaasa osta, valides nendeks sageli autentse kohaliku käsitöö ja maitse

Külastaja rahulolu tagamiseks ja turunduskanalite valimiseks, aga ka oma turismipakkumise ökonoomika seisukohast kirjeldab tark ettevõtja oma külastajaid siiski veel täpsemalt. Seda võib teha alljärgnevalt:

Massituristid:

- ✓ Väike reisikogemus
- ✓ Reisivad suurtes turismigruppides
- ✓ Võivad olla jõukad
- ✓ Kruisi- / safarituristid
- ✓ Naudivad loodusvaateid, kui neid on lihtne näha
- ✓ Soovivad tutvuda kohaliku kultuuriga pinnapealselt, lühikese kestusega
- ✓ Vajavad häid rajatise / teenuseid
- ✓ Reisivad (kaugele) ainult siis, kui see on neile mugav

Üldhuvidega turistid

- ✓ Tihti eelistavad turismigrupis reisimist (mugavus, turvalisus)
- ✓ Üha enam reisivad iseseisvalt
- ✓ Küllaltki jõukad
- ✓ Tihti aktiivsed
- ✓ Hõivatud professionaalid, vähe vaba aega
- ✓ Huvitatud loodusvaatlusest, kui see pole liiga keerukas

- ✓ Huvitatud lihtsalt tarbitavatest kultuurinähtustest / -väärtustest
- ✓ Vajavad rajatise ja organiseeritud tegevusi
- ✓ Vajavad mugavusi, kuid aktsepteerivad lühikesel perioodil lihtsat olmet

Seljakotiga rändajad

- ✓ Reisivad maksimaalselt kaua piiratud eelarve raames
- ✓ Võtnud vaba aasta enne / peale õpinguid / tööd
- ✓ Võivad reisimise sees (ajal) liituda projektidega
- ✓ Ei pruugi mõista kohalikku kultuuri, aga elamuse võivad saada kohalikust elust-olust (transport, pank, pood, post, teenindus jms)
- ✓ Naudivad matkamist ja loodusvaateid, on seiklushuvilised
- ✓ Vajavad odavaid teenuseid, eelistades kohalikke teenuseid; väldivad massiturismi

Talvisel matkal

Kogenud seljakoti-rändajad

- ✓ Kogenud reisijad, kes on palju käinud-näinud
- ✓ Sageli töötavad hästimakstud ametikohtadel; võivad olla jõukad, aga ei soovi palju kulutada
- ✓ Kasutavad vaba aastat reisimiseks / loominguks / enesetäiendamiseks
- ✓ Siiras soov õppida tundma loodust ja kultuuri
- ✓ Aktsepteerivad lihtsat olmet, aga võimalusel eelistavad mugavusi
- ✓ Valmis maksma lisateenus(t)e eest, kui see suurendab elamust

VIP-turistid

- ✓ Tippjuhid, spordi- ja meelelahutusstaarid
- ✓ Rikkad
- ✓ Soovivad eredaid looduselamusi lühikese aja jooksul (nt paar päeva)
- ✓ Eksklusiivsuse eest on nõus palju maksma
- ✓ Vajavad tipp-klassi teenuseid ja luksus-majutust
- ✓ Vajavad kiireid transpordiühendusi ja kommunikatsiooni

Süvahuviga turistid

- ✓ Pühendunud kindlale hobile (nt loodusfotograafia, linnuvaatlus, orhideed)
- ✓ Küllaltki seikluslembed
- ✓ Küllaltki jõukad, valmis oma hobi eest maksma
- ✓ Reisivad omapäi või väikestes gruppides
- ✓ Võivad olla kultuurist vähe huvitatud
- ✓ Vajavad erivarustust ja –rajatisi
- ✓ Võivad olla aktiivselt kaasatud uurimisprojekti
- ✓ Aktsepteerivad ebamugavusi ja pikki vahemaid, kui need on vältimatud reisi eesmärgi saavutamisel

5.4. "Roheline" turundussõnum. Vastutustundlik turundus

Turismiettevõtjuse vältimatu osa on turundus, keskkonnasõbralikele pakumistele võiks iseloomulik olla vastutustundlik turundus. Vastutustundlik turundus tähendab turismiteenuste ja -toodete arendamise, turundamise ning kasutamise seotud sotsiaalse ja keskkonnamõju hindamist ning eetiliste põhimõtete ja kestlikkuse aspektiga arvestamist tootearenduses ja turunduses. See turundusfilosoofia arvestab tegevuskohtade kogukondade huve. Nii teenuste läbiviimises kui turunduses arvestatakse majanduslike, keskkonna- ja sotsiaalsete mõjudega - see loob eelduse kogukonna ja turismiettevõtja vastastikuseks usalduseks ja koostööks.

Kokkuvõtvalt: vastutustundlikule „rohelinele“ turundusele on iseloomulik:

- ✓ turisti jaoks olulise tooteinfo aus ja õiglane edastamine turundussõnumites ja teenuse kirjelduses
- ✓ turistile antakse teavet juba enne teenuse ostmist toote/teenuse tervislikkuse ja ohutuse kohta
- ✓ eesmärk on muu hulgas ka turistide teadlikkuse tõstmine ning avalikkuse harimine keskkonna aspektides
- ✓ vastutustundlik käitumine tarnijate ja äripartneritega – nt õiglane ja õigeaegne arvete tasumine

Rohkem infot: <http://www.csr.ee/vastutustundlik-ettevotlus/turukeskkond/>

ÕPPEÜLESANNE

1. Iseloomusta ühte oma ettevõtte / oma praktikaettevõtte sihtgruppi, nende vajadusi ja ootusi. Kuidas need sobituvad keskkonnasõbraliku mõtteviisiga?
2. Koosta turundussõnum, mis edastaks (sihtgrupile) turismitoote rohelisi aspekte. Arvesta seejuures, millises turunduskanalis kavatses sõnumit levitada

6.

**Majandus – Kuidas
saavutada, et
keskkonnasõbralik /
vastutustundlik
ettevõtlus oleks ka
rahaliselt jätkusuutlik.
Näiteid parimatest
praktikatest**

Ettevõtja jaoks on eluliselt oluline küsimus, kuidas saavutada olukord, et keskkonnasõbralik majandamine tagaks ellujäämise ka majanduslikus mõttes. Turismiteenuste läbiviimine rohelisel viisil võib kaasa tuua suuremaid kulusid. Et püsida majanduslikult jätkusuutlik, peab ettevõtte rakendama tavapärasest erinevat ärimudelit. Kui roheline majandamine osutub tuntavalt kulukamaks kui tavapärasel viisil turismiteenuste pakkumine, siis kaalub ettevõtja, kas ta soovib ja suudab rohelisi põhimõtteid järgida. Arukas on põhjalikult läbi mõelda oma pakkumis(t)e sihtrühmad ja nende vajadused-ootused. Rohelisi sihtrühmi on erinevaid (vt ptk 5.3.), oluline on oma pakkumised luua võimalikult täpselt konkreetset sihtgruppi silmas pidades. Kui ettevõtte leiab, et roheline mõtteviis üksi ei võimalda majanduslikku kestlikkust, siis on põhjendatud nn roheliste pakkumiste kõrval ka teenuste osutamine tavapärasel viisil nn mitte-rohelistele sihtgruppidele.

Näide: Hilda Villa Viljandis

Kuigi keskkonnasõbralikul moel käitumine ei pruugi tekitada turistide kiiret juurdevoolu, märkab ettevõtja kulude kokkuhoidu.

Juba maja renoveerimisel tuleb võimalusel jälgida keskkonnasäästlikkuse põhimõtetest, edasi hakati silma peal hoidma küttekuludel, vee- ja elektri tarbimisel ning puhastusvahendite kasutamisel.

Roheline Võti võimaldab kulusid kokku hoida

<https://sakala.postimees.ee/1129514/roheline-voti-voimaldab-kulusid-kokku-hoida>

Näide: Rohelise maja pood ja kohvik asub Viljandi vanalinnas

Sisse seatud pagaritöökoda pakub iga päev uusi hõrgutavaid mahetoorainest küpsetisi ja võtab vastu tellimusi kookidele, tortidele, saiakestele, trühvlitele ja rukkileivale. Pakutakse ka hommiku- ja lõunasööke ning võetakse vastu gruppide toitlustamist kuni 25 inimesele. Poe suures ja rikkalikus sortimendis on peaaegu kõik tooted mahepõllumajandusest ning erilisena võib veel nimetada mahedaid kaalu-kuivaineid, mida mujalt saab osta vaid suurtes valmispakkides. Muu hulgas müüakse ka mahemärgistusega beebi- ja lastetoitu.

Meid ümbritseva keskkonna hoidmine ja väärtustamine muutub meie kõigi igapäevaelus järjest olulisemaks. Nii Hilda villa kui Rohelise maja kohviku kliendid on keskkonnast hooliva mõtteviisiga ja teevad oma põhimõttelise otsuse tarbida teenuseid ja tooteid kohtades, kus ka ettevõtte omanikud on

sarnase mõtteviisiga. Näiteks eelistavad mahetoorainest valmistatud toitu, soovivad teada selle päritolu ning olla kindlad, et lisatud ei ole näiteks säilitusaineid ja tootmisprotsess on keskkonnasõbralik.

ÕPPEÜLESANNE

Millised on Sinu ettevõtte võimalused vähendada tarbimiskulusid (hoida kokku vee- ja elektri tarbimise kulusid jne)?

7.

Kasulikke tööriistu ja nõuandeid keskkonnasõbralike maaturismiteenuste arendamiseks. Näiteid parimatest praktikatest

7.1. Turismi ökomärgised

Enamus turiste tahab kindlustunnet, et nende poolt valitud sihtkoht on ilus, puhas ja turvaline, aga neid on seni vähem huvitanud, kas (maa)turismiettevõtte, mille teenuseid nad kasutavad, tegutseb keskkonnasõbralikult. Siiski on inimeste keskkonnateadlikkus kasvanud ja üha rohkem pööratakse sihtkoha ja reisikorraldaja valikul tähelepanu keskkonna-aspektidele. Et tarbijail oleks kergem leida turismiteenuseid ja -tooteid, mis arvestavad jätkusuutliku majandamise põhimõtteid, on ellu kutsutud turismi ökomärgised. Ökomärgiste eesmärk on propageerida säästva majandamise põhimõtteid turismis. Ökomärk aitab turismiettevõtjatel oma pakumisi vastavatele sihtgruppidele turul paremini nähtavaks teha, teistest tegijatest positiivselt eristuda ning loob konkurentsieelise. Mõistagi on ökomärgise nõuete järgimine looduskeskkonna suhtes heaperemehelik toimimine.

Ökomärgiste ühised jooned on:

- ✓ ökomärgise taotlemine on vabatahtlik, st turismiettevõtte kohustub omal soovil täitma märgise nõudeid;
- ✓ ökomärgise saamiseks on kehtestatud teatud kriteeriumid;
- ✓ ökomärgis antakse ettevõttele peale auditit, mille käigus hinnatakse kehtestatud nõuetele vastamist;
- ✓ ökomärgisega tunnustatud ettevõtted võivad kasutada vastavat logo

Eesti turismi ökomärgised

Rahvusvahelise keskkonnamärgisega **Roheline võti** Eestis liitunud turismiettevõtted täidavad märgisega seotud kohustuslikke kriteeriumeid, mis on seotud ettevõtte säästlikuma ressursikasutusega (nt elekter, küte, vesi, jäätmed, puhastus), Eestimaist päritolu toiduainete kasutamisega toitlustuses ning looduse ja kohaliku kultuuripärandiga seotud tegevuste propageerimisega oma piirkonnas. Märgisega saavad Eestis soovi korral liituda tunnustatud majutusettevõtted ning atraktsioonid (muuseumid, külastuskeskused, teemapargid, lõbustuspargid, loomaaiad). Rohelise võtme märk näitab, et turismiettevõtte väärtustab keskkonnahoidu ning püüdleb kvaliteedi, mugavuse ja loodushoidliku toimimise ühendamise suunas.

Näiteid Rohelise võtme ökomärgist omavatest maamajutusettevõtetest vt ptk 2.1.

Hiiumaa Roheline märk on kvaliteedimärk teenusele/tootele, milles on kasutatud kohalikku loodus- ja/või inimressurssi väärtustades traditsioonilisi oskusi ning kohalikku kultuuri. Hiiumaa Rohelise märgi ettevõtte kasutab kõiki võimalusi, et oma tegevustega vähem koormata saare puhast loodust. Rohelise märgi ettevõtte majandab säästes looduskeskkonda ja kutsub külalisi samuti keskkonnasõbralikult toimima. Hiiumaa Rohelise märgi teenindusettevõtte kohustub:

- ✓ kompostima või loomasöödaks kasutama toidujäätmed;
- ✓ tootma võimalikult vähe prügi, hoidudes ühekordseks kasutamiseks mõeldud nõudest ja ülearusest (väike)pakendist;
- ✓ sorteerima prügi ning eraldama sellest taaskasutatavad osad ja ohtlikud jäätmed;
- ✓ kasutama vett ja elektrit säästlikult ja kutsuma ka külalastajat sama tegema;
- ✓ kasutama keskkonnale võimalikult ohutuid puhastusaineid;
- ✓ eelistama hiiumaiseid ja eestimaiseid toorainet ja tooteid;
- ✓ olema valmis jagama infot oma piirkonna loodus- ja vaatamisväärsuste kohta

Hiiumaa Rohelisel märgil on oma logo, mis eristab rohelse toimimisviisiga firmasid. Hiiumaa Rohelise märgi alla on koondunud eriilmelised teelisele öömaja ja kõhutäidet pakkuvad ettevõtted ning märk on omistatud ka paljudele kohalikele käsitöömeistritele.

<https://hiiumaaarenduskeskus.kovtp.ee/uldinfo>

Näide: Põhja Tooma puhkemajad Hiiumaal

Põhja Tooma puhkemajadele on omistatud Hiiumaa Roheline märk. Puhkemajad asuvad Lääne-Eesti saarte biosfääri programmialal. Erinevates majades on kokku 30 majutuskohta, suur telkimisala, puuküttega saun koos kümblustünniga, lõkkeplats ja grillimisvõimalused. Lastele on mänguväljak, batuut ning aktiivseks puhkuseks saavad külalised kasutada liivast võrkpalliplatsi ja jalgpalliväljakut. Küllastajatele korraldatakse loodus- ja jalgrattamatku.

Foto: Põhja Tooma Facebook

Põhja Tooma puhkemajade peamiseks sihtgruppideks on lastelaagrite korraldajad, perepuhkajad ning väikesed seltskonnad.

Ettevõttel on oma teenuste turundamiseks kodulehekülg <https://pohjatooma.wixsite.com/hiiumaa> ning aktiivselt esitletakse end sotsiaalmeedias <https://www.facebook.com/pohjatooma>, kus huvilised leiavad sageli eripakkumisi. Samuti saab infot ning broneerida booking.com kaudu. Ettevõtte osaleb Hiiumaa piirkonnaga koostöös ka messidel.

Ettevõtte kannab Hiiumaa Rohelist märki ning järgib jätkusuutliku majandamise põhimõtteid: elektri saamiseks kasutatakse päikeseenergiat, prügi sorteerimisel lähevad biojätmed komposti tegemiseks. Eelistatakse võimalikult kohalikke tooteid ja tooraineid. Olulisel kohal on kohalik toit.

Põlvamaa Rohelisem märk on Põlvamaal toodetud kvaliteetsete toodete märgis, mis kinnitab toote või teenuse piirkondlikku päritolu, kõrget kvaliteeti, looduslike materjalide kasutust ning keskkonnasõbralikku tootmist. Märgiga tähistatakse toidukaupu ja mahetooteid, looduslike ehitus- ja viimistlusmaterjale ning käsitööd, sest just need tooted on Põlvamaale iseloomulikud. Rohelisema märgiga tähistatakse ka loodus- ja kultuuritraditsioone väärtustavaid turismiteenuseid.

Märgi kasutamine motiveerib teenusepakkujat kasutama kohalikku toorainet ning aktiivselt tegelema tootearendusega. Rohelisema märgi kasutamisega kaasneb ettevõtjale müügitugi ja laiemad turustusvõimalused, klientidel aga on lihtsam Põlvamaalt pärinevaid kvaliteetkaupu ja teenuseid leida ning ostuotsust teha.

Põlvamaa Rohelisemat märki kandev turismitoode tutvustab Põlvamaaga seotud loodus- ja kultuuripärandit, kohalikku elu ja traditsioone, on loodushoidlik ja keskkonnasõbralik, propageerib ka teisi Põlvamaa kvaliteeditähisega tooteid ja müüb kohalikke suveniire, läbiviijad on teadlikud märgise sisust ning oskavad küllastajatele anda sellekohast teavet ning teenuse juures on läbimõeldud klientide turvalisus, toote kvaliteet ja tagasiside saamine küllastajatelt.

<https://polvamaaine.ee/>

Näide: Pokumaa teemapark omab Põlvamaa Rohelisemat märki

Pokumaa teemapark Võrumaa ja Põlvamaa piiril on loodud Edgar Valteri "Pokuraamatu" ja selle nimategelaste ainetel. Pokude looduslikud prototüübid on tarnamättad.

Pokude maailma juhatab küllastajaid külustuskeskus Pokukoda, mis pakub üllatusi omapäraste treppide, käikude ja

sisekujundusdetailide näol. Pokukojas saab näha Edgar Valteri originaalillustratsioone ja õlimaale, tutvuda tema loominguga ja ise pokusid meisterdada. Õpperadadel saab loodust tundma õppida, külakiigel kiikuda ja osaleda erinevates töötubades.

Foto T.Ardel

<http://www.pokumaa.ee>

Ehtne ja Huvitav Eesti (EHE)

EHE märgis, mis lahti seletatuna tähendab Ehtne ja Huvitav Eesti, koondab enda alla omanäolisi ja Eesti-päraseid kvaliteetseid turismipakkumisi. EHE märgi eesmärk on esile tõsta maaturismiettevõtteid ja -teenuseid, mis pakuvad ehedat looduslähedast ja kohaliku kultuuriga seotud elamust ning lihtsustada keskkonnateadlikel pärandkultuuri väärtustavatel turistidel selliste teenuste ja toodete leidmist. Märksõnadeks on

ehtne elamus, personaalsus, maalähedus, keskkonnasõbralikkus, traditsioonidele, lugudele ja kommetele toetumine, loodus- ja kultuuripärandi säilimine ja tutvustamine ning kohalike elanike heaolu.

EHE märgist võivad ettevõtjad taotleda lihtsatele, huvitavatele ja erilistele elamust pakuvatele teenustele, nt giidiga linnulauluhommik; erinevad mõnusad loodusmatkad, olgu siis päeval või öösel; ratsamatk päikesetõusul, heinategu ja lakas magamine; sõirategu või naela sepistamine; giidiga ekskursioon vanadesse väga paikadesse või kultuurimatk ümbruskonnas; mõnus kosutav lõuna lihtsas talustiilis kodumajutuses Eestimaistest toiduainetest; isemoodi vanade asjade valmistamise töötuba; iidsetest aegadest suurepäraseid lõkkejutte puhuv jutuvestija; parvel ujuv saun, saunabuss, nostalgia- ja retrosõiduk, mida saab rentida meelelahutuse eesmärgil jm. EHE märki võib taotleda lisaks tavapärasele majutusteenusele ka elamusmajutusele, nt ööbimine metsavendade punkris, nõiamajakeses, tünnis, linnupuuris, heinalakas, saunapealsel pööningul, püstkojas jm.

EHE märgis kinnitatakse teenusele või teenuste kompleksile kolmeks aastaks eeldusel, et teenus või teenuste kompleks on pakumisel olnud vähemalt üks aasta, selle kohta on olemas küllastajate tagasiside ja täidetud on teised vajalikud kriteeriumid. Märgist saab taotleda Eesti Maaturismi Ühenduse kaudu, täpsem info kriteeriumite ja taotlemise tingimuste kohta [siin](#)

Eestis ei ole ükski (maaturismi)ettevõtte majutusteenusele EHE märgist taotlenud, küll aga kannavad EHE märgist paljud maaturismipakkumised.

Näide: Käsmu Meremuuseumi programm "Giidiga muuseumis" omab EHE märgist

Kohaliku giidi juhendamisel tutvutakse Käsmu Meremuuseumi vaatamisväärsustega nii õuealal kui muuseumihoones. Muuseumimajas eksponeeritav kollektsioon keskendub legendaarse kapteniküla ajalool, tutvustades kõiki merega seotud valdkondi - meresõitu, kalapüüki,

salakaubavedu, aga ka merd kui looduse osa ning foto- ja kujutava kunsti objekti.

Muuseumis on üle 75 tuhande säiliku. Õuealal tutvustatakse Käsmu ajaloolist laevaehitusplatsi-, Käsmu tuletorni ajalugu. Kirjeldatakse endisaegset ranna elu-olu lautrikohtade ja võrgukuivatus vabedega. Peatutakse nõukogudeaegse piirivalve jäljeõppeplatsi ja vaatetorni ning varjendi juures. Muuseumiala vaatamisväärsused on veel suured rahnud Majakamäekivi ja vaade Lemeti kivile, 300 aastane ankur, muinassaun ja loomulikult kaunis vaade merele. Küllastuse kestus oleneb huvist:, põhjalik tutvumine kestab vähemalt 1,5 tundi, lühiülevaate saab 30-45 minutiga.

Legendaarne Käsmu Meremuuseumi giid Arne Valk

Foto T.Ardel

Rohkem näiteid:

- ✓ Tamme talu ürdiaed <http://tammetalu.eu/>
- ✓ Seiklusfirma 360 kraadi Kajakimatk Hiiumaa laidudel <https://www.360.ee/matkad/kajakimatkad/kajakimatk-hiiumaa-laidudel-2-paevane>
- ✓ Vene talu külastus koos rahvusköögi degusteerimisega <https://www.puhkaeestis.ee/et/vene-taluou-parnumaal>
- ✓ Klaara-Manni Puhke- ja seminarikeskus saunapakett "Klaara-Manni maanaiste spaa" <http://www.klaaramanni.ee/paketid/maanaise-spaa/>

7.2. Looduskaitsealad

Loodus on saanud turistidele kutsuvalt atraktiivseks. Huvi looduse vastu näitab jätkuvat tõusutendentsi. Üha rohkem külastajaid on kõrge keskkonnateadlikkusega. Enamus külastajatest ootab kvaliteetset keskkonda, ilusat puhast loodust ja hooldatud maastikku. Neid ootusi täidavad väga hästi Eesti looduskaitsealad. Kuigi loodusele on turism alati kahjulik (positiivne mõju võib olla sotsiaalne ja majanduslik, nt inimeste loodusteadlikkuse kasv), ei vastandata (enam) turismi ja looduskaitset, loodushoid on saanud üheks osaks turismimajandusest. Kaitsealad korrastatakse, et loodusväärtusi säilitada ja asjahuvilistele tutvustada. Looduse ja kultuuri taluvuse ületamine on turismi aluste õõnestamine. Loodus ja kultuur on peamised motiivid inimeste reisisihi valikul. Teiselt poolt on loodus ja kultuur reisisihtkoha elanike rahvuslik rikkus, st et neil väärtustel pole otsest omanikku, need on kõigile kättesaadavad ressursid. Sellest tuleneb nende üleekspluateerimise oht. Loodus ja kultuur on ressursid, millel turism põhineb. Neid ressursse ei tohi majandusliku kasu saamise eesmärgil kuritarvitada, sest siis ei ole turismimajandus pikemas perspektiivis jätkusuutlik.

Eestis on 6 rahvusparki, kus on tihedalt põimunud loodus, kultuur ja ajalugu

Eesti suurimast ja vanimast **Lahemaa** rahvuspargist <https://www.kaitsealad.ee/est/lahemaa-rahvuspark> leiab piki poolsaari looklevaid kiviseid ja liivaseid rannaalaseid ja loopealseid. Lahemaa on Euroopa olulisemaid metsakaitsealad, kus elab palju suuri metsloomi. Populaarsed on ka Lahemaa 4 suurt mõisakompleksi.

Matsalu rahvuspark <https://www.kaitsealad.ee/est/matsalu-rahvuspark> on oluline lindude toitumiskoht rändeteel Arktika ja Lääne-Euroopa vahel, tõeline linnuvaatleja paradiis.

Soomaa rahvuspark <https://www.kaitsealad.ee/est/soomaa-rahvuspark> on huvitav piirkond raba- ja kanuumatkadeks. Kõige põnevam aeg Soomaal on suurvesi ehk viies aasta aeg, mil kõik madalamad metsad, teed ja õued on üle ujutatud ja liigeldakse vaid vett mööda.

Vilsandi rahvuspark <https://www.kaitsealad.ee/est/vilsandi-rahvuspark> pakub huvi hülge- ja orhideehuvilistele. Seal asuvad suurimad hallhüljeste lesilad ja rikkalik merelinnustik. Avastamist ootavad ka kivististerohked paeastangud.

Karula rahvuspark <https://www.kaitsealad.ee/est/karula-rahvuspark> on kõige väiksem rahvuspark, mille kuppelmaastiku on kujundanud mandrijää ja küngaste vahel on peidus u 40 järve. Karula väärtuseks on pärandkultuurmaastikud.

Eesti rahvusparkidest noorim on **Alutaguse** rahvuspark. See on Eesti suurim okasmetsade ja soode ala ning oluline paljudele liikidele (meri- ja kaljukotkad, metsised, rabapüüd, kakud, loorkullid, lendoravad, pruunkarud jne).

Eesti kaitsealadest on tuntumad Kõrvemaa maastikukaitseala, kus suured metsad vahelduvad soodega; rabade- ja allikaterohke Endla looduskaitseala ning Eesti suurim deltasoostik – Emajõe Suursoo Peipsi järve ääres.

Eesti kaitsealade loetelu https://et.wikipedia.org/wiki/Eesti_kaitsealade_loend

<https://www.kaitsealad.ee/est/kaitsealad>

7.3. UNESCO nimekirjad

UNESCO maailmapärandi nimistu (*World Heritage List*) on UNESCO poolt koostatav nimekiri maailma kultuuri- ja loodusobjektidest, mille UNESCO maailmapärandi komitee on leidnud olevat kogu inimkonna kultuuri- ja looduspärandi seisukohalt äärmiselt olulised.

Vaimset kultuuripärandit nimetatakse tihti ka elavaks pärandiks, kuna tegu on kommete, tavade, teadmiste ja oskustega, millel on oluline koht tänapäeva inimeste elus ja mis annavad tunnistust seotusest eelmiste põlvkondadega. Olgu tegu siis seto leelo, hiiu huumori või suitsusaunas käimisega, need

kultuurinähtused muutuvad koos aja ja oludega, ning just nii püsivad need tänapäeva inimeste jaoks tähenduslike ja väärtuslike.

Eesti vaimse kultuuripärandi nimistu

<https://rahvakultuur.ee/vaimne-kultuuriparand/>

UNESCO vaimse kultuuripärandi kaitse konventsioon mainib muuhulgas järgmisi vaimse kultuuripärandi valdkondi: suulised traditsioonid ja väljendusvormid; esituskunstid; kogukondlik tegevus, rituaalid ja pidulikud sündmused; looduse ja ilmaruumiga seotud teadmised ja tavad; traditsioonilised käsitööoskused.

Suitsusaunatavade püsimiseks on Vana-Võromaa kultuuripärandist hoolivate aktiivsete inimeste eestvõtmisel suitsusauna teemaga järjepidevalt tegeldud. Suitsusauna traditsioon Vana-Võromaal

Näide: Mooska talu suitsusaun ja saunasuitsuliha

Mooska talu asub Võrumaal Haanjas, imekauni looduse rüpes Vällamäe jalamil. Siin elatakse kooskõlas looduse ja esivanemate pärandiga. Talupere soovib jagada oma elustiili ja vahendada külalistele kohaliku pärandkultuuri, mille uhkuseks on traditsiooniline kohalik toit ja suitsusaun. Nii tutvustatakse oma talu ja suitsusaunu, suitsusaunapärandit, mekkimiseks pakutakse pärandtoitu ja saunas suitsutatud liha, liigutakse ja hingatakse koos loodusega.

<http://mooska.eu/>

Rohkem näiteid: Haabja ehitamine Soomaal

Haabja ehitamine Soomaal on kantud Eesti vaimse kultuuripärandi nimistusse <https://rahvakultuur.ee/2020/03/10/yhepuulootsiku-ehitamine-ja-kasutus-soomaal/>

Haabjaehitus esindab laiemat ühepuupaatide ehitamise traditsiooni, mis on ühine paljudele soome-ugri hõimurahvastele. Seega väärrib mitte ainult Soomaa haabjas, aga üldisemalt soome-ugri rahvaste ühepuupaadi ehitamise oskus kohta UNESCO inimkonna vaimse kultuuripärandi esindusnimekirjas.

MTÜ Eesti Haabjaselts ja MTÜ Põlisrahvaste Arengu Keskus on 2018.aastal vastava protsessi algatanud <https://rahvakultuur.ee/2020/03/23/eesti-nomineeris-soomaa-haajakultuuri-unesco-vaimse-kultuuriparandi-nimistusse/>

7.4. Jätkusuutlikud / rohelised sihtkohad (piirkonnad)

Edukas ja konkurentsivõimeline sihtkoht põhineb puhtal füüsilisel keskkonnal ning kohaliku kultuuri ja kogukonna positiivsel esitlemisel. Jätkusuutlikku maaturismipiirkonda või sihtkohta iseloomustab majanduslik ja sotsiaalne aktiivsus ning hästi hoitud loodus- ja elukeskkond. Jätkusuutlik maaturismi sihtkoht pakub turistidele positiivseid elamusi, põhineb koostööl, on hooliv turistide, kohalike elanike ja keskkonna suhtes. Jätkusuutlik maaturismitoode põhineb kohalikel ressurssidel (nende taluvuse piires), on uuenduslik, loov ja ehe.

Sihtkohtades, kus külastajate arv on suur ja on vajadus säilitada/kaitsta looduskeskkonda ja/või kohalikku kogukonda, nt mereäärsed alad, saared, looduskaitsetalude/rahvusparkide keskused, tuleb külastajate voogusid teadlikult juhtida ja turistide kontsentratsiooni hajutada. Sotsiaalselt ja majanduslikult mahajäänud piirkondades (mis võivad esmapilgul näida nn väheatraktiivse ääremaana) on maaturismi arendaja ülesandeks sealsete ressursside teadvustamine ning nende baasil turismiteenuste ellukutsumine ja turundamine, et köita turistide tähelepanu ning teenida majanduslikku tulu. Sihtkohtades, kus areng on toimunud isevoolu, võib probleemiks olla pakkumise ja nõudluse vaheline ebakõla (nt ebapiisav või ebaühtlane teenuse kvaliteet), seal on arendaja väljakutseks lõhe vähendamine nt koolituste korraldamise läbi.

Jätkusuutliku turismi korral on areng pigem aeglane, et kohalikud elanikud saaks muutustega orgaaniliselt kaasa minna ja kohaneda. Uuendused on planeeritud ja

väiksemahulised ning säilitavad sihtkoha eripära/ainulaadsuse. Muutuste eestvedajaks ja läbiviijateks on kohalikud, kes näevad arengus elujärje paranemist Jätkusuutliku turismi puhul hoitakse tasakaal küllastajate ootuste, vajaduste ja soovide, maaturismiettevõtete majanduslike ootuste, kohaliku kogukonna rahulolu ning keskkonna säilimise vahel. Roheline turism säästab piirkonda; parimal juhul on turism piirkonna arendamise ajendiks. Turismi jätkusuutlik arendamine vastab tänaste turistide ja neid võõrustavate kogukondade vajadustele, samal ajal kaitstes ressursse tulevaste põlvkondade jaoks.

Näide: Hiiumaa

Hiiumaa on ka UNESCO tunnustusega elukeskkond. Hiiumaal on unikaalne ja mitmekesine loodus, mis on säilinud tänu siinsete inimeste oskusele elada kooskõlas kauni looduse ja tundliku saarekeskkonnaga. Iseloomulikud on pikad liivarannad, sügavad vaikusest helisevad laaned, väikesed külad, kuulsad tuletornid – Hiiumaa on suurepärase koht aja mahavõtmiseks ja rahulikult puhkuseks. Kaunis loodus,

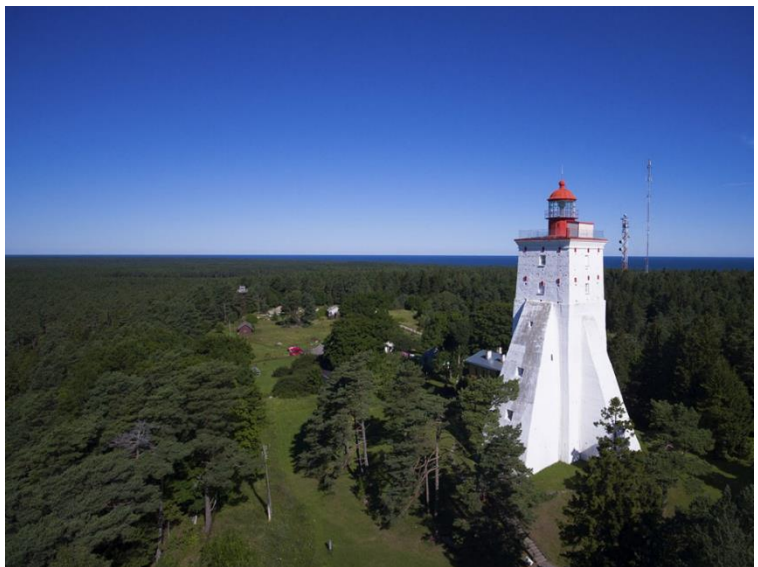

Foto: Kõpu tuletorn Hiiumaal

suurte lainetega surfirand, ideaalne paik matkamiseks, paadiga või purjeterkedel avastamiseks. Romantiline Säätetirp, kuulus Ristimägi, armas Kärkla vana elektriijaam, hubane Vaemla villavabrik, Põhilise leppe kivid, Helmerseni kivi külvirändrahnud... Ka Ristna Merekaubamajas - mereprahi muuseumis on, mida vaadata ja mille üle mõtiskleda.

Hiiumaa on roheline säästliku mõtteviisi osas. Hiidlased teavad, et hästi elamiseks tuleb hoida tarbimine mõistuse piirides. Esivanemate põlvkond oskus elada täna nii, et jaguks ka homme, on siinse jätkusuutlikkuse ja arengu alus. Küllastajad on oodatud helisevale Hiiumaale – puhkama, nautima, avastama – nii, et hing lööb helisema.

<https://www.puhkaeestis.ee/et/ponevad-paigad/saared/hiiumaa>

ÕPPEÜLESANNE

I. Vali õiged vastusevariandid!

1. Turismitoote ökomärgisega märgistamine

- a) aitab keskkonnateadlikul kliendil säästva turismi põhimõtetele vastavat turismitoodet paremini leida
- b) säästab raha (on ökonoomne)
- c) on populaarne maaturismiettevõtjate hulgas
- d) kaunistab turismitoodet
- e) loob püsiva sideme inimese ja looduse vahel
- f) annab ettevõttele turundusliku eelise

2. Ökomärgise taotlemine annab turismiettevõttele

- a) kiirema kasumi
- b) personalile paremad palgad
- c) maksusoodustuse
- d) konkurentsieelise

3. Rohelisem Põlvamaa ökomärgisega märgistatakse

- a) Põlvamaa looduskaitsealasid ja seal tegutsevaid turismiettevõtteid
- b) Põlvamaal toodetud kõrge kvaliteediga, looduslikust materjalist, kohalikke traditsioone edasikandvaid tooteid ja turismiteenuseid
- c) Põlvamaal ökotoitu pakkuvaid toitlustusettevõtteid
- d) Põlvamaal asuvaid majutusettevõtteid
- e) kõiki Põlvamaal tegutsevaid ökoturismiettevõtteid

4. Rohelist võtit omava ettevõtte

- a) kogu personal
- b) administraator
- c) juht/omanik
- d) keskkonna koordinaator

peab olema teadlik ettevõtte keskkonna-alasest tegevusest ning andma külastajatele infot Rohelise võtme programmi kohta

5. Hiiumaa rohelist märki kandvad tooted ja teenused

- a) väärtustavad hiidlaste omapärase huumorit
- b) on Hiiumaad külastatavate turistide vaieldamatud lemmikud
- c) on seotud Hiiumaaga
- d) näitavad hiidsuurt muret Hiiumaa keskkonna suhtes

II. Vasta küsimustele!

1. Millised looduskaitsealad asuvad Sinu kodupiirkonnas? Mõtiskle, milles võiks / saaks nendega koostööd teha?
2. Kas piirkonnas, kus asub Sinu maaturismiettevõtte / Sinu praktikaettevõtte, on pakutavad turismiteenused keskkonnasõbralikud? Palun vastust põhjendada

8

Kokkuvõte

Keskkonnasõbralikud turismiteenused ja sihtkohad on järjest rohkem turistide soovinimekirjas. Huvi roheliste turismipakkumiste vastu näitab jätkuvat tõusutendentsi. Üha rohkem külastajaid on kõrge keskkonnateadlikkusega. Edukas maaturismiettevõtte võiks olla loodussõbraliku hoiaku ja toimimisega. Keskkonnateadlik külaline otsib elamust ning soovib tundma õppida piirkonna loodust, kultuuri, kombeid ja igapäevast elu. Kasvab külaliste huvi kohalike toodete vastu (joogid, road, käsitöö). Üha rohkem on keskkonnateadliku käitumisega külastajaid, kes väärtustavad võõrustaja keskkonda säästvat suhtumist ja eluviisi. Kasvab kriitika keskkonnakahjustuste kohta puhkusepaikades. Jätkusuutliku turismi all mõistetakse kogu turismimajanduse korraldamist ökoloogiliselt alalhoidlikult ja sotsiaalselt vastutustundlikult, ideaalis ka majanduslikult tulusalt.

Käsiraamat on valminud Nordplus Adult programmi projekti "Service design know-how for rural SMEs strengthening the link between adult learning and working life in rural SME local food sector" raames 2019.aastal. Projekti partneriteks olid: Olustvere Teenindus- ja Maamajanduskool, Lauku ceļotājs Lätist ning Hanen Norrast. Õppematerjali koostajad Lagle Vilu ja Tiina Ardel loodavad, et käsiraamat aitab maaturismiettevõtjatel oma teenuseid keskkonnasõbralikumaks muuta ning maaturismi õppuritel ja asjahuvilistel sillutada teed roheline turismi sisu ja perspektiivi mõistmise juurde.

Kasutatud allikad

- ✓ Ülemaailmne turismieetika koodeks, 1999
- ✓ Ardel, T. Maaturismi aabits, Argo, 2015, 320 lk
- ✓ <https://www.mkm.ee/et/tegevused-eesmargid/turism/majutusteenused>
- ✓ Ökoturismi käsiraamat
https://d3otexg1kysjv4.cloudfront.net/docs/2883448_okoturismi-kasiraamat.pdf
- ✓ <https://loodusvagi.ee/mis-on-mahetoit-ning-miks-ma-peaksin-seda-tarbima/>
- ✓ http://www.hkhk.edu.ee/eope/majandus/jtkusuutlikkus_turismis.html
- ✓ <https://cmsimple.e-ope.ee/arendamine/index.html@Sissejuhatus.html>
- ✓ <http://www.csr.ee/vastutustundlik-ettevotlus/turukeskkond/>
- ✓ <http://www.bioneer.ee/>
- ✓ <https://www.puhkaeestis.ee/>
- ✓ Bakalaureuse töö MAJUTUSASUTUSTE MAJANDUSLIKU EDUKUSE JA JÄTKUSUUTLIKKUSEVAHELISED SEOSSED
https://dspace.emu.ee/xmlui/bitstream/handle/10492/1961/Naudi_Sigmar_BSc_LU_2015.pdf?sequence=1
- ✓ Auväärt, Triin Pärnu Kolledz lõputöö 2016 „Suust-suhu-turunduse võimalused suhteturunduse arendamisel Carolina hotelli näite varal“
- ✓ MTÜ Eesti Maaturism <https://www.maaturism.ee/>
- ✓ Eesti Hotellide ja Restoranide Liit <https://ehrl.ee/>
- ✓ Säätva turismi tegevusjuhend
https://d3otexg1kysjv4.cloudfront.net/docs/2887978_saastva-turismi-tegevusjuhend.pdf
- ✓ Roheline helisev Hiiumaa <https://design.imago.ee/hiiumaa/2019>

Projekti koostööpartnerid

EESTI

Olustvere School of Service and Rural Economics

Müüri 4, Olustvere, Põhja-Sakala vald 70401
Viljandimaa, Eesti
e-post: marika.shadeiko@olustvere.edu.ee
www.olustvere.edu.ee

LÄTI

LLTA „Lauku ceļotājs”

Kalnciema iela 40, Rīga, LV -1046
Tālr.: + 371 67617600
e-post: lauku@celotajs.lv
www.celotajs.lv

**Lauku
Ceļotājs**
celotajs.lv

NORRA

Norwegian Rural tourism and local food “HANEN”

34C, Schweigaardsgate, Oslo, Norway
e-post: jan.tjosaas@kvam.kommune.no
www.hanen.no

